

Àmbit social i criminològic

CENTRE D'ESTUDIS JURÍDICS
I FORMACIÓ ESPECIALITZADA

Ausiàs March, 40
08010 Barcelona
TEL. 93 207 31 14
FAX: 93 207 67 47

 Generalitat de Catalunya
Departament de Justícia

D O C U M E N T S D E T R E B A L L

INVESTIGACIÓ

(Ajuts a la investigació, 2007)

**Dones immigrades i pràctiques
sociolegals en situacions de
violència en la parella:
diferències, desigualtats i
dissidències en els contextos
d'atenció**

Autores

Pilar Albertín
Jenny Cubells
Andrea Casalmiglia

Any 2008

El Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada ha editat aquesta recerca respectant el text original dels autors, que en són responsables de la correcció lingüística.

Les idees i opinions expressades en la recerca són de responsabilitat exclusiva dels autors, i no s'identifiquen necessàriament amb les del Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada.

Avis legal

Els continguts d'aquesta investigació estan subjectes a una llicència de Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 2.5 Espanya de Creative Commons, el text complet de la qual es troba disponible a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/es/legalcode.ca>. Així, doncs, se'n permet còpia, distribució i comunicació pública sempre que se citi l'autor del text i la font (Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia. Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada), tal com consta en la citació recomanada inclosa a cada article. No se'n poden fer usos comercials ni obres derivades.

Resum en català:

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/es/deed.ca>

Agraïments:

A les dones i professionals que ens han regalat la seva experiència.

El següent treball ha sigut realitzat amb un ajut d'investigació del Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada de la Generalitat de Catalunya. ORDRE JUS/449/2006

1. Introducció.....	5
2. Contextualització de la situació de les dones dins dels dispositius legals....	10
2.1 La Ley Orgánica de Medidas de protección Integral contra la violencia de género del 29 enero 2005 (Llei Integral) juntament amb l'Avantprojecte de Llei per a l'eradicació de la violència masclista.....	10
2.2 Reglamento de la Ley Orgánica 4/2000 del 11 de enero sobre derechos y libertades de los extranjeros en España y su integración social.	11
3. Objectius de l'estudi	16
3.1. Objectius generals	16
3.2 Objectius específics	16
4. Marc teòric i metodologia prevista	18
4.1 Perspectiva teòrica.....	18
4.2.1 Tècniques utilitzades:	19
4.2.1.1 Revisió bibliogràfica.....	19
4.2.1.2 Entrevistes obertes dirigides.....	19
4.2.1.3 Anàlisi documental.....	19
4.2.1.4 Anàlisi de contingut pel mètode de comparacions constants ..	20
4.2.2 Mostra d'informants claus.....	20
4.2.3 Guió de les entrevistes	24
4.2.3.1 Punts a desenvolupar durant l'entrevista a professionals	24
4.2.3.2 Punts a desenvolupar durant l'entrevista amb dones que han patit maltractament	25
4.2.4 Pla de treball i cronograma	25
5. Resultats i discussió.....	27
5.1 Efectes o conseqüències que comporta el dispositiu sociojuridic per les dones immigrants i la seva situació de violència.....	28
5.1.1 Protecció.....	28
5.1.1.1 Facilitar eines, habilitats, recursos.....	28
5.1.1.2 Defensa dels drets.....	29
5.1.1.3 Capacitació per ser agents de la pròpia transformació.....	30
5.1.1.4 Valoració del context de risc on viu la dona i afavorir la seva seguretat.....	31
5.1.2 Desempament i indefensió	32
5.1.2.1 Manca de coneixement i falta de confiança en les institucions i les lleis.....	32
5.1.2.2 Manca d'informació sobre els processos d'intervenció i la forma de funcionar.....	33
5.1.2.3 Fragmentació del procés d'atenció socio-jurídic.....	34
5.1.2.4 Manca d'acompanyament, "sentir-se sola"	35
5.1.2.5 Rapidesa del procés i manca de temps per recollir les informacions necessàries	36
5.1.2.6 Manca de comprensió per part dels sistema i els seus agents	37
5.1.2.7 Manca de recursos per la recuperació.....	39
5.1.3 Estigmatització.....	41
5.1.3.1 Objecte d'escrutini	41
5.1.3.2 Estereotips sobre relacions de parella i concepte de víctima ..	42
5.1.3.3 Prejudicis negatius envers la condició d'immigrant	44

5.1.3.4 Culpabilització.....	46
5.1.3.5 Victimització.....	46
5.2 Impacte del fenomen violència de gènere- immigració envers els dispositius sociolegals.....	47
5.2.1 Conèixer i replantejar-se diferències interculturals	47
5.2.1.1 Les relacions en la parella	48
5.2.1.2 El rol de la dona dins la família	50
5.2.1.3 Les relacions amb la xarxa social (xarxa natural i xarxa professional)	52
5.2.1.4 Resistències i processos de transformació.....	54
5.2.2 Plantejar intervencions des de referents particulars, relatius a les formes de convivència en societat. Pràctiques professionals reflexives ..	56
5.2.2.1 Diversificació del tipus de resposta per part dels serveis	56
5.2.2.2 Partir dels propis referents de les dones	56
5.2.3 Replantejament dels límits de la violència de gènere	58
5.2.3.1 La violència de gènere més enllà de lo interpersonal.....	58
5.2.3.2 La violència de gènere des de la perspectiva dels fills	59
5.2.3.3 La violència psicològica i moral	60
5.2.4 Prioritzar la recuperació de les dones.....	61
5.2.4.1 Retardar el procés judicial	61
5.2.4.2 Discriminar relacions conflictives-violència de gènere.....	62
5.2.4.3 Formes d'intervenció més integrades.....	62
5.2.4.4 Importància de la xarxa social informal.....	63
5.2.4.5 Excessiva judicialització en la intervenció envers la violència de gènere	63
6. Conclusions i propostes	64
7. Referències bibliogràfiques	68

1. Introducció

La violència domèstica envers la dona s'ha convertit en una qüestió pública que ha suposat adoptar diferents mesures preventives i de tractament des de diferents instàncies socials així com una llei específica per a la regulació d'aquesta problemàtica social. Així mateix, una petita part però substancial, en el procés d'atenció psicosocial i jurídic, ha sigut la creació d'espais o unitats especialitzades per atendre a aquest tipus de víctimes amb la finalitat d'acollir-les i acompanyar-les en aquesta difícil situació vital de trencament de dependència amb l'agressor i ajuda per en sortir-se'n.

Al desembre del 2004 es fa pública la Llei integral contra violència de gènere, on les víctimes queden emparades per l'estatut integral de protecció mitjançant un ràpid i senzill procediment judicial davant el jutjat d'instrucció. En el plaç de 72 hores des del moment de la denúncia, els jutges dictaran de forma cautelar una resolució judicial, la qual incorporarà tant mesures restrictives de llibertat pel agressor, com aquelles dirigides a proporcionar seguretat, estabilitat i protecció jurídica a la persona agredida i la seva família, sense que això signifiqui haver d'esperar a la formalització del procés. Així mateix, la llei estableix la creació de centres o oferiment de suport específic de caràcter psicosocial amb la finalitat de donar emparament a les dones en aquestes situacions. Per aquest motiu, en els serveis socials, serveis de salut, així com determinades associacions, s'han constituït protocols d'atenció i s'ha desenvolupat la formació dels propis professionals per cobrir les necessitats de les dones que pateixen maltractament.

Malgrat això, la qüestió pública, no ha aconseguit arribar als petits espais de convivència de certes parelles, on els vincles establerts s'asseuen sobre una relació constantment violenta per part de l'home envers la dona. Les raons poden ser diverses, des de característiques personals dels implicats, fins a costum i raons culturals que marquen i mantenen una dinàmica de parella basada en el masclisme i relacions patriarcals de domini sobre la dona. A aquests motius, se li ha d'afegir, principalment, la situació de il·legalitat en la que es troben moltes d'aquestes persones, pel fet de ser immigrants d'altres països, sense tenir permisos de residència o "papers" (Hormazabal, Schmal i

Camps, 2006). Aquest cas, és en el què es troben diferents dones què patint violència no s'atreveixen a denunciar-la davant determinats serveis professionals, o fan la denuncia i la retiren. Les possibilitats barallades són la tolerància d'aquestes dones davant les pressions religioses-culturals que tenen, però sobre tot, perquè no es troben amb recursos i possibilitats simbòliques-materials per en sortir-se tras testimoniar públicament la seva experiència.

Larrauri (2003) ens indica els motius de per què algunes dones que han sigut maltractades retiren després les denúncies. Destaca la falta de suport econòmic, el temor a les represàlies per part del marit o parella, la tradicional desconsideració de la víctima pel sistema jurídic-penal, la desconfiança envers les declaracions de la dona, la falta d'escolta del sistema jurídic a les dones i la percepció d'aquestes de què amb la denúncia perjudicaran als seus tenir fills.

Coneixem estudis, a on s'ens indiquen què les demandes de moltes dones que pateixen maltractes, s'estableixen com a manifestacions mitjançant indicis previs o indicadors tals com "malestar" "depressió" "lesions per accidents", "insomni", etc.. (Nogueiras, Arechederra i Bonino, 2002) detectats en les visites i demandes que aquestes dones realitzen a serveis d'atenció com son les Associació de dones, Serveis socials o Centres d'atenció primària de salut, amb el metge de capçalera, demandes què no arriben a jutjats o comissaries degut a la problemàtica d'il.legalitat què envolta a aquestes dones immigrants. Però també hem de considerar l'existència de casos de dones immigrants "sense papers" que es dirigeixen a comissaria i jutjats per denunciar a la parella. En aquest últim casos, també ens interessa saber els recursos psicosocials amb què contenen aquestes dones i conèixer en què situació es troben per donar aquest pas, en relació a les que no ho denuncien.

D'altra banda, dins de la xarxa social d'intervenció trobem diferents professionals (salut, serveis socials, jurídics, etc.) que han de treballar coordinats i en contacte al voltant de la situació de víctima. Aquests necessiten no només un coneixement sobre el procés i característiques de la violència en la parella, sinó també, comprensió sobre les pràctiques culturals en la parella i la família que mantenen moltes dones que provenen d'altres països, així com

coneixement dels efectes i implicacions de la llei d'estrangeria en relació a la llei integral de violència de gènere. Aquestes dimensions, al nostre parer, constitueixen les estructures a partir de les quals es genera la realitat social d'on emergeix la violència en la parella de les dones immigrants. Numerosos estudis ens aporten coneixements i comprensió sobre com orientar el tractament de les víctimes, (Comas de Argemir, 2001; Corsi i Bonino, 2003; Ferreira, 1992; Morillas, 2003; Villavicencio y Sebastian, 1999, Cubells, Albertín, Rusiñol i Hernáez, 2006), aquests treballs analitzen les condicions i implicacions de la violència, incloent a més, la perspectiva de gènere, però no aborden la qüestió a través de la incorporació de la dimensió simbòlico-cultural-material (Spivak, G., 1988) o millor dit, des del coneixement de les pràctiques culturals-materials que mantenen les dones víctimes.

En relació a les denúncies interposades per conductes violentes en l'àmbit familiar, l'any 2004 es van presentar en els òrgans judicials espanyols un total de 99.111 (CGPJ, 2004) i 35.687 casos enjuiciats a Espanya; i 15.018 denúncies a Catalunya a l'any 2005 (Gencat, 2005), però aquest increment en el número de denúncies no està relacionat amb un augment dels actes violents, sinó que es tracta de que les dones acudeixen més al sistema. Malgrat això, no trobem dades en les que es faci un estudi diferencial segons la procedència-país de la dona que acudeix a denunciar, així com la seva situació legal i econòmica al nostre país¹.

¹ En ocasions surten notícies als diaris que aporten algunes informacions: 26 de junio de 2005, 13h37 . Un total de 14.340 mujeres inmigrantes presentaron denuncias por malos tratos por parte de su cónyuge o pareja sentimental durante el año pasado, según consta en una respuesta parlamentaria del Gobierno a la diputada del PP Susana Camarero, que recoge Europa Press.

Garriga (2007) apunta que en una de les Cases d'Acollida de dones de Barcelona (CAD) hi ha un 50 – 60% de dones immigrants. Majoritàriament són dones que provenen de països musulmans: Argèlia, Marroc. Dones provenents de països llatino-americans: Colòmbia, Argentina, Equador; així com del centre d'Àfrica i més ocasionalment dels països de l'Est i Àsia. Els casos de dones magrebíes i llatino-americanes són la població més atesa des del servei d'acolliment.

Jutjats violència envers la Dona (Barcelona): Un 58% de los casos que atenen son dones immigrants, i un 42% dones autòctones. Comparant les persones migrades, aproximadament 300.000 a Barcelona davant les persones autòctones, aproximadament 1, 500.000, significa que hi ha un % alt de casos de dones immigrants.

Segons dades del Instituto de la mujer (Ammistía, 2007), a l'any 2006 es va detectar un 10,37% de víctimes estrangeres per milió de dones estrangeres, davant un 2,3% de víctimes espanyoles per milió de dones espanyoles. Això significa que la vulnerabilitat de les dones estrangeres és més de six vegades que la de les espanyoles.

Com diu Luz Cuadra (2002), la legislació vigent per als immigrants afecta ambdós sexes, però "les dones immigrants del tercer món, de races i cultures diverses, han d'afrontar l'opressió racista a més de la de classe social i de la sexual. Aquestes tres dimensions de l'opressió situen la immigrant en una posició d'extrema subordinació dins de les relacions de poder en el si d'una societat".

A més, s'ha de tenir en compte el lloc de procedència: l'estatus jurídic, la llengua, la religió, els costums, com a factors que facilitaran o dificultaran la integració dins de la societat receptora (veure Parella, 2002; Ribas, 2004; UGT, 2001; Mestres, 2000; Casa Esperanza).

Les dones immigrants solen arribar als països occidentals per dues vies:

- a) Per elles mateixes. Aquest és el cas d'un ampli col·lectiu de dones llatinoamericanes, a causa de diferents motius: al seu país d'origen solen ser dones soles amb fills, amb un entorn familiar que els permet deixar els fills a càrrec de l'àvia perquè elles puguin emigrar; coneixen l'idioma, cosa que els facilita aconseguir una oferta de treball i una residència.

Una altra forma regularitzada és a través de la reagrupació familiar: la dona ve per mitjà de l'espòs que ja és resident legal. Fins a la Llei 4/2000, la residència per reagrupació familiar depenia del manteniment del llaç conjugal, però a partir d'aquesta llei la separació dels conjugues no implica perdre la residència. Aquest és el cas de la majoria de dones africanes, tant magrebines com d'Àfrica central, que vénen amb total dependència dels seus marits, ja que el seu estatus jurídic al país

d'origen és molt dependent del del marit, tenen dificultats amb l'idioma, i les seves pràctiques culturals són molt diferents de les dels països d'acollida. Tot això afavoreix la continuïtat dependent dels seus esposos al país receptor.

També hi ha el cas d'utilitzar la institució del matrimoni amb un cònjuge espanyol i adquirir una residència comunitària, el règim legal de la qual ja no és el de la Llei d'estrangeria, sinó la del règim comunitari (art. 2 del RD 766/1992, de 26 de juny). Després d'un any de residència legal, la dona pot accedir a la nacionalitat espanyola.

- b) Entrar de forma irregular: després d'aconseguir un visat de turisme, moltes vegades amb dades falses i havent pagat grans quantitats de diners que aconseguixen mitjançant préstecs. Un cop aquí, el seu objectiu és trobar feina, la seva situació és molt vulnerable: la por d'un expedient d'expulsió (per estada il·legal i, una vegada comença a treballar, per no tenir permís de treball).

La Llei 4/2000 pal·lia aquesta situació perquè l'estada irregular no se sanciona amb expulsió, sinó amb una multa, i es pot accedir a la situació de resident temporal sempre que s'acrediti una estada ininterrompuda de dos anys en territori espanyol i hi figuri empadronada o compti amb mitjans econòmics. Tanmateix, la nova reforma (14/2003) amplia el període d'estada a 5 anys, endureix els requisits i torna a l'antiga mesura d'expulsió per estada irregular.

2. Contextualització de la situació de les dones dins dels dispositius legals.

Previament a la realització de l'anàlisi de les dades, cal tenir coneixement del context legal que afecta a les dones immigrants que pateixen violència de gènere. En aquest sentit tenim present les lleis que marquen els processos d'aquestes dones:

2.1 La Ley Orgánica de Medidas de protección Integral contra la violencia de género del 29 enero 2005 (Llei Integral) juntament amb l'Avantprojecte de Llei per a l'eradicació de la violència masclista

La Llei integral constitueix la primera Llei Integral europea que recull una resposta global a les violències a les dones en les relacions de parella, amb inclusió d'aspectes preventius, educatius, socials, laborals, assistencials, sanitaris i penals. Malgrat això, en situació actual, es tracta d'una llei en la que les mesures judicials i penals han tingut més desenvolupament per sobre d'altres mesures més de tipus preventiu, social, educatiu.

D'altra banda, aquesta llei estableix una disposició d'igualtat en la protecció dels drets de les dones immigrants per qüestions de violència de gènere en la parella (malgrat veiem que quan conflueix amb el Reglament d'estrangeria, la situació per les dones immigrants es complica).

A Catalunya s'està debatint l'Avantprojecte de Llei per l'eradicació de la violència masclista. Aquest avantprojecte assenyala entre altres punts, alguns que considerem importants en la protecció de les dones immigrants, i que suposen un pas endavant en relació a la Llei integral.

Anomena violència masclista:

"es una violència que pateixen les dones, pel sot fet de ser-ho, en el marc d'unes relacions de poder desiguals entre homes i dones" (pàg.2).

“La violència masclista es concreta en una diversitat d’abusos que pateixen les dones. A partir d’aquí es distingeixen diferents formes de violència (física, psicològica, sexual i econòmica) que tenen lloc en àmbits concrets (en el marc d’una relació afectiva i/o sexual, en l’àmbit de la parella, familiar, laboral i sociocomunitari)” (pàg.2-3).

“...les actuacions adreçades a la prevenció, atenció i reparació dels danys de les dones que pateixen violència tinguin en compte la diversitat i especificitat dels diferents col·lectius que viuen a Catalunya.....que totes les actuacions que es realitzin per garantir els drets i les mesures que la llei regula tinguin en compte les particularitats territorials, culturals, religioses, jurídiques, personals, econòmiques, sexuals, de la diversitat de les dones a les quals van destinades” (pàg.6).

“..les dones que visquin o treballin a Catalunya i es trobin en situacions de violència masclista, tenen dret a totes les prestacions en l’atenció, assistència, protecció i reparació previstes en aquesta llei, amb independència del veïnantge civil, la nacionalitat o la situació administrativa i personal de les afectades, sense perjudici d’allò establert a la legislació competent en la matèria”.

2.2 Reglamento de la Ley Orgánica 4/2000 del 11 de enero sobre derechos y libertades de los extranjeros en España y su integración social.

Oriol (2007) comenta sobre els articles del Reglament d’estrangeria que afecten a les dones immigrants amb violència de gènere:

Artículo 41 del Reglamento. Residencia independiente de los familiares reagrupados:

“1. El cónyuge reagrupado podrá obtener una autorización de residencia temporal, independiente de la del reagrupante, cuando obtenga la correspondiente autorización para trabajar. En todo caso, el cónyuge reagrupado que no se encuentre separado, podrá solicitar una autorización de residencia independiente cuando haya residido en España durante cinco años. 2. Asimismo, el cónyuge reagrupado podrá obtener una autorización de residencia temporal independiente cuando se dé alguno de los siguientes supuestos: a) Cuando se rompa el vínculo conyugal que dio origen a la situación de residencia, por separación de derecho o divorcio, siempre y cuando acredite la convivencia en España con el cónyuge reagrupante durante al menos dos años. b) Cuando fuera víctima de violencia de género, una vez dictada a su favor una orden judicial de protección. c) Por causa de muerte del reagrupante.

3. En los casos previstos en el apartado anterior, cuando, además del cónyuge, se haya reagrupado a otros familiares, éstos conservarán la autorización de residencia concedida y dependerán, a efectos de la renovación regulada en el artículo 44, del miembro de la familia con el que convivan. “

Artículo 45 del Reglamento. Autorizaciones de residencia temporal por circunstancias excepcionales.

“4. Se podrá conceder una autorización por razones humanitarias, en los siguientes supuestos:
a) A los extranjeros víctimas de los delitos tipificados en los artículos 311 a 314 del Código Penal, de delitos en los que haya concurrido la circunstancia agravante de comisión por motivos racistas, antisemitas o de otra clase de discriminación, tipificada en el artículo 22.4.ª, del Código Penal, o de delitos por conductas violentas ejercidas en el entorno familiar, en los términos previstos por la Ley 27/2003, de 31 de julio, reguladora de la Orden de protección de las víctimas de violencia doméstica, siempre que haya recaído sentencia por tales delitos.

6. En virtud de su carácter excepcional, las autorizaciones concedidas con base en este artículo, así como sus renovaciones, tendrán una vigencia de un año, sin perjuicio de lo establecido en el artículo 47 y en la normativa de asilo.

7. La concesión de la autorización de residencia temporal por circunstancias excepcionales concedida por los supuestos de arraigo, con excepción de la que se conceda a los menores de edad, llevará aparejada una autorización de trabajo en España durante la vigencia de aquella.”

Artículo 46 del Reglamento. Procedimiento.

“3. En los supuestos de solicitudes presentadas por las víctimas de los delitos por conductas violentas ejercidas en el entorno familiar, los interesados podrán presentar la solicitud cuando se haya dictado a favor de la víctima una orden judicial de protección, y podrá concederse la autorización de residencia una vez que haya recaído sentencia por los delitos de que se trate.”

Artículo 57 de la Ley. Expulsión del territorio. (Redactado conforme a la Ley Orgánica 8/2000)

“1. Cuando los infractores sean extranjeros y realicen conductas de las tipificadas como muy graves, o conductas graves de las previstas en los apartados a), b), c), d) y f) del artículo 53 de esta Ley Orgánica, podrá aplicarse en lugar de la sanción de multa la expulsión del territorio español, previa la tramitación del correspondiente expediente administrativo.

2. Asimismo constituirá causa de expulsión, previa la tramitación del correspondiente expediente, que el extranjero haya sido condenado, dentro o fuera de España, por una conducta dolosa que constituya en nuestro país delito sancionado con pena privativa de libertad superior a un año, salvo que los antecedentes penales hubieran sido cancelados.”

Així doncs, a partir d'aquest Reglament, la dona immigrada pot tenir dret a residència en el nostre país per motius de:

- a) reagrupació familiar (per part del marit)
- b) tarja de treball (fix o temporal)
- c) casar-se amb un ciutadà de la Comunitat econòmica europea

En el cas de ser maltractada per la seva parella (marit o parella de fet), si aquesta dona es separa del marit o parella i no te permís per treball, passa a estar en una situació irregular.

Si s'ha tramitat denúncia i en el jutjat se tramita una ordre de protecció, la dona te dret a:

- a) iniciar la tramitació de l'expedient de *no expulsió* del país, per tant, no poden expulsar-la.
- b) amb pocs dies o mesos (o anys) surt la sentència. Amb sentència ferm de maltractament pot tenir la concessió del permís de residència per raons humanitàries durant 1 any (s'ha de tramitar). Durant aquest any, o al final del mateix, ha tingut que trobar treball (normalment treball temporal) i fer-se la tarja d'oferta de treball, perquè tingui "permís de residència". Si no, després de l'any estarà de nou en situació irregular.

En els jutjats, la situació d'una dona immigrada amb maltractament, pot passar per tres supòsits:

- a) judici ràpid. La sentència es ràpida si l'altra part es conforma. En 48 hores surt. La dona que pateix maltractament pot tramitar ja l'expedient de *no expulsió*, però moltes vegades no ho sap, no té un bon assessorament. Si tramita l'expedient de *no expulsió* tarda de 3-4 mesos.
- b) Si s'ha de fer un judici penal. Passa 5, 6 o 7 mesos fins la sentència (en el cas que la part contrària no apel·li i s'allargui la sentència).
- c) Si el judici va per "prèvies", pot tardar 2-3 anys fins sentència.

Què passa en aquests casos en relació al permís de residència de la dona?, en quines condicions està la dona mentre espera aquests 2-3 anys?

- a) està en situació irregular
- b) l'advocat/da li tramita els papers perquè pugui tenir residència "per arraigo" (aquesta condició no té a veure amb la llei integral, sinó amb altres lleis que es contemplen dins la llei i el reglament d'estrangeria). Però es dona el cas, que pocs professionals jurídics saben que quan una dona està esperant el judici per prèvies poden tramitar regularització per "arraigo", per tant no fan ús d'aquest dret de la dona (assess. Juríd., CAID, 2).

D'altra banda, Amnistia (2003 i 2007) en el seus informes sobre dones que pateixen violència de gènere, parla sobre el cas concret del col·lectiu de dones migrants indocumentades. Detecta una sèrie d'obstacles que estan afeblint l'accés d'aquestes dones víctimes de la violència de gènere a la protecció. D'una banda, es fa referència a la "invisibilitat d'aquestes dones", fet que es constata perquè no es tenen gairebé dades, ni es poden fer diagnòstics de quina és l'autèntica situació. L'empadronament és l'única via per visibilitzar les persones que habiten en un municipi. Però cada vegada es dificulta més l'accés dels migrants als padrons municipals, i el manteniment de les dades en aquests padrons.

D'altra banda, tras el Real Decret 2393/2004 del 30 de desembre es va aprovar i establir la possibilitat de que tràs sentència per violència de gènere les dones immigrants en situació irregular puguesin tenir protecció i permís de residència condicionat a l'obtenció d'una oferta de treball (com en el cas d'immigrants).

Però aquest fet, es a dir, condicionar el permís a una oferta de treball és un fet discriminador envers aquestes dones degut a les circumstàncies en que es troben de violència de gènere. Amnistia, en el seu informe 2007 denuncia:

"Aquestes dones en situació irregular i de violència de gènere se les exigeixi denunciar per accedir als recursos (en aquest sentit l'avantprojecte català en relació la violència de gènere no exigirà acreditació penal: denúncia, ordre de protecció o sentència judicial-, per accedir a la totalitat dels drets contemplats,

-falta d'interprets, així com de professionals amb formació adient per dispensar recursos d'assistència integral, entre altres coses suposa obstacles a l'accés a la justícia,

-falta d'alternatives laborals ofertes per l'Estat per dones en situacions irregulars o per reagrupació de l'agressor,

-obstacles i exclusions a l'accés d'ajuts econòmics. La llei Integral preveu una Renta Activa d'inserció a les "dones inempleables", però les immigrants irregulars no poden accedir."

A més, amb l'Instrucció 14/2005 de la Secretaria de Estado de Seguritat sobre "l'actuación de dependencias policiales en relación con mujeres extranjeras víctimas de la violencia doméstica o de género en situación administrativa irregular", que obliga a establir control i sanció relacionada amb la situació administrativa irregular.

Una denúncia pot acarrear un expedient sancionador (al ser irregulars). Una ordre d'expulsió implica per una dona estrangera no poder regularitzar la seva

situació en un plaç de 10 anys, més totes les conseqüències que representa retornar al país d'origen.

El Col·lectiu IOE (2001) assenyala els obstacles en la independència de la dona immigrada, donat que per trobar feina i estar regularitzada necessita un contracte "formal".

Actualment les dones immigrants troben treball majoritàriament en el sector informal o de l'economia sumergida. Al tractar-se de jornades laborals curtes (neteja domiciliaria) o feines que no consten com de jornades complertes (cura d'una persona gran), l'empleador no té l'obligació de donar d'alta en la Seguritat Social a aquestes treballadores, o no existeix obligació de formalitzar contracte escrit. Això sense contemplar les dones que exerceixen la prostitució.

Existeix la proposta en el Projecte de Reforma de la Llei d'Estrangeria (LO 8/2000) d'una nova redacció per l'article 22.2 que no pugui donar lloc a interpretacions restrictives d'aquest dret fonamental com passa a l'actualitat.

3. Objectius de l'estudi

3.1. Objectius generals

- a) Analitzar en profunditat els marcs de comprensió (valors, creences), d'una banda, de les actuacions de les dones implicades i de l'altra, de les pràctiques de intervenció professional (juridico-penal i sociosanitaria) en la prevenció i tractament de la violència de gènere, concretament la violència de la parella envers dones immigrants.
- b) Es tracta de conèixer i valorar l'impacte de la Llei integral contra la violència de gènere a partir de l'aplicació dels dispositius sociolegals que desenvolupa² i la valoració que en fan les dones immigrants³ i els professionals dels sistema jurídic penal, i del sistema d'atenció sociosanitari que estan implicats en el fenomen⁴.
- c) Proporcionar elements per discutir i millorar les polítiques i pràctiques de intervenció sobre aquesta problemàtica social.

3.2 Objectius específics

- 1) Conèixer l'impacte de l'aplicació de la nova la llei integral contra violència de gènere i la valoració que en fan les dones immigrants. Atendrem a dos factors principals:

Segons factors culturals (diversitat cultural), es a dir si les dones provenen de cultures llatinoamericanes, àrabs i/o musulmanes, de països de l'Est, Subsaharianes, asiàtiques o d'altres llocs.

² Entenem per "dispositiu sociolegal" al conjunt de pràctiques socials que es donen dins les institucions jurídic-penals, i d'atenció sociosanitària en general, on els principals actors son les persones involucrades en el fet de la violència (dones i homes, així com professionals del sistema).

³ Immigrant: persona que es trasllada del seu pròpi país a altre, generalment amb la finalitat de treballar en ell, de manera estable o temporal.(Diccionario de la Lengua española. Real Academia)

⁴ A partir d'ahora el denominarem en conjunt: sistema sociojurídic

Segons factors legals. Si les dones tenen permís oficial de residència en el nostre país o no (“tenen papers”). En aquest sentit important detectar punts de trobada o no entre la llei d’immigració-Llei integral VG.

- 2) Conèixer la percepció, la vivència de les dones immigrants en situació de violència per la parella, i quines estratègies desenvolupen i quins recursos fan servir aquestes en casos de maltractaments.
- 3) Conèixer l’imaginari social què en tenen els professionals dels sistema jurídic penal, i del sistema d’atenció socio sanitària envers les dones immigrants que pateixen violència en la parella, així com la valoració que fan de l’aplicació de la nova llei integral contra la violència de gènere en cas de dones immigrants.
- 4) Conèixer quin tipus de xarxes existeixen al voltant de la prevenció i tractament de la violència en la parella envers dones immigrants, com s’articulen i la seva valoració, concretament entre sistema jurídic-penal i sistema d’atenció socio sanitària entorn a les dones immigrants que pateixen violència.

4. Marc teòric i metodologia prevista

4.1 Perspectiva teòrica

Per abordar les qüestions plantejades ens basarem en la *perspectiva sociocontruccionista* (Ibáñez, 2001) i de la *Psicologia discursiva* (Iñiguez, 2005). Concretament treballarem amb el concepte d'“imaginari social” (Castoriadis, 1982; Maffesoli, 2003).

L'imaginari social és l'efecte d'una complexa xarxa de relacions entre discursos i pràctiques socials que interactuen amb les individualitats o subjectes. Els imaginaris socials produeixen valors, percepcions, desitjos, ideals, comportaments de les persones que conformen una cultura. Es constitueixen a partir de les coincidències valoratives de les persones, manifestant-se en el que és simbòlic mitjançant el llenguatge i en les actuacions concretes entre aquestes persones. L'imaginari comença a actuar com a tal, tan aviat com assoleix independència de les voluntats individuals, malgrat necessita d'aquestes per materialitzar-se. S'instal·la en les distintes institucions que componen la societat per actuar sobre totes les instàncies socials. Les persones, mitjançant de la valoració imaginària col·lectiva, disposen de paràmetres per jutjar i actuar, a la vegada, les accions de les persones produeixen modificacions en aquest imaginari.

També hem partit d'una perspectiva de gènere o feminista. Aquesta perspectiva considerada com discurs i pràctica social que pretén la transformació de lo social mitjançant la reducció i eliminació del malestar, la desigualtat, la dominació i la violència construïda en funció del sexe-gènere de les persones (Ferreira, 1992; Velázquez, 2003; Pujal, 2003; Cabruja, 2004; Giberti i Fernández, 1989, etc.).

La violència de gènere es defineix com “..tots els actes mitjançant els quals es discrimina, ignora, sotmet i subordina a les dones en els diferents aspectes de la seva existència. Es tot atac material i simbòlic que afecta a la seva llibertat, dignitat, seguretat, intimitat i integritat moral i/o física” (Velázquez, S., 2003; pág. 29).

La perspectiva d'estudis culturals o postcolonial ens permetrà situar-nos en relació als/les "altres" per construir la realitat social del fenomen d'estudi. D'aquesta manera és en aquesta intersecció altres-nosaltres, com ens còmprenem: coneixo a l'altre mitjançant la relació que mantenim, també em coneixo a mí (aixó comporta un fenomen autoreflexiu) (Albertín, 2005). Per altra part, autores com G. Spivak (1988) ens parlen de les pràctiques culturals lligades a estructures socials i condicions sociohistòriques de producció que han de tenir-se presents en qualsevol procés que tingui a veure amb la cultura i les formes culturals.

4.2 Dispositius per recollir i analitzar la informació

4.2.1 Tècniques utilitzades:

4.2.1.1 Revisió bibliogràfica: Recerca i anàlisi de lectures sobre la temàtica que ens ocupa amb l'objectiu de generar un marc teòric que contempli tots els aspectes relacionats amb aquesta problemàtica social i que orienti la proposta de intervenció en aquest àmbit.

4.2.1.2 Entrevistes obertes dirigides: utilitzades per obtenir informació sobre la perspectiva dels subjectes de l'estudi. Constitueix una font de significats i és complementària a l'observació. D'aquesta manera es podran interpretar aspectes de la realitat que no són directament observables i que ofereixen una visió global dels punt de vista dels entrevistats/des (Ruiz i Ispizua, 1989; Taylor i Bogdan, 1984).

Es realitzaran diverses entrevistes obertes a informants claus (persones amb informació rellevant per als nostres objectius).

4.2.1.3 Anàlisi documental: Consistent en l'exàmen i recollida d'informació provenint dels protocols que es fan servir en les comissaries dels mossos d'esquadra en relació al tractament de les víctimes de violència domestica així com la documentació jurídica generada al llarg del procés observat (atestats, denúncies, actes de declaració, acte del judici oral, etc...), així com l'anàlisi de

la llei integral sobre violència de gènere. També la possibilitat de analitzar alguns documents relacionats amb els informes que es fan a Serveis socials i Serveis sanitaris.

4.2.1.4 Anàlisi de contingut pel mètode de comparacions constants, que ens ha permès generar categories analítiques de forma inductiva a partir de la interpretació i codificació de les dades textuais. Això suposa la construcció d'una llista de categories i notes d'interpretació. Posteriorment, es renombren i relacionen les categories per construir un marc conceptual sobre l'objecte d'estudi (Straus et al., 1987; Muñoz, 2001).

4.2.2 Mostra d'informants claus

Vam intentar seleccionar una mostra en funció d'uns criteris teòrics, de manera que tingués una representació variada de professionals del món jurídic i sociosanitari, així com dones que estaven patint maltractament per les parelles i que estiguessin en diferents condicions⁵.

Els informants claus són persones que viuen i treballen a Barcelona i Girona.

⁵ Considerem que aquesta mostra deuria ser amplada per futures investigacions en dos sentit: 1) recollir algun testimoni de professionals sanitaris i també de membres d'associacions que atenen a immigrants, 2) recollir algun testimoni més de dones immigrants, especialment la realització d'algun grup de discussió. Malgrat això, considerem que pels objectius d'aquest estudi, amb la mostra que presentem tenim una bona variabilitat i diversitat de perspectives, visions i experiències.

Per seleccionar la mostra de professionals van tenir present els criteris:

1. Criteris selecció professionals:

a) De diversos contextos i institucions sociojurídiques:

- Jutjats específics de violència envers les dones
- Equip d'atenció bàsica de S. Socials
- Centres sanitaris
- Associacions
- Atenció a la Víctima de Mossos d'Esquadra
- Centre especialitzat d'atenció a les dones
- Universitat

b) De diverses disciplines i formació professional:

- Jutge/ssa
- Advocat/da
- Psicòleg/a
- Mediator/a cultural
- Treballador/a social
- Policia municipal i Mossos d'Esquadra
- Regidor/a municipal
- Professora Dret penal

2. Criteris de selecció de dones:

- En situació irregular o reagrupades o en situació regular
- País d'origen i/o religió
- Parla castellà i/o català o no ho parla
- Molts anys de maltractament o menys anys
- Tinguin fills o no

Taula 1: Entrevistes individuals: professionals

N	Informant clau	Identificador
1	Jutgessa especialitzada en violència envers la dona. Barcelona	(J1, pàg.)
1	Jutgessa especialitzada en violència envers la dona. Tarragona	(J2, pàg.)
1	Advocada especialitzada en violència envers la dona. Associació. Barcelona	(Adv.E, pàg)
1	Advocada especialitzada en violència envers la dona. Intervenció en Programa municipal i Generalitat	(Adv.Eca, pàg)
1	Assesora jurídica (advocada) especialitzada en violència envers la dona. Centre d'Atenció i Informació Dones (CAID). Barcelona	(asses. Jurid.CAID, pàg.)
1	Treballadora social d'un Equip d'atenció primària. Serveis Socials de Barcelona.	(treball.Social, EAP, pàg.).
1	Treballadora social Centre d'Atenció i Informació Dones (CAID). Barcelona	(treball.Social, CAID, pàg.).
1	Coordinador Equip tècnic de jutjats. Barcelona	(coord. Equip tècnic jutjats, pàg.)
1	Directora Casa Acollida Dones. Girona	(dir.CAS1, pàg.)
1	Educadora Casa Acollida Dones. Barcelona	(educ.CAS2, pàg.)
1	Coordinadora Centre Intervenció Especialitzat a dones i fills. Girona	(coord. Centre específic atenció, pàg).
1	Mediadora cultural d'un Equip sanitari d'atenció a dones	(mediad. sanit., pàg.)

Taula 2: Entrevistes individuals: dones

N	Informant clau	Identificador
1	<p>Dona magrebina que pateix violència en la parella. Edat aproximada de 25 anys. Matrimoni fa tres anys a Marroc. Va venir per reagrupació familiar, viu a Barcelona en domicili conjugal des de fa 3 anys. Dos fills, nena de 3 anys i nen de 7 mesos. No parla castellà ni català.</p> <p>En procés judicial amb mesures provisionals prèvies: separació de fet. Guàrdia i custòdia dels fills amb règim de visites per ell. Ús del domicili familiar. Pensió aliments per fill i per ella. El senyor treballa de transportista.</p>	(Ami, pàg.)
1	<p>Dona magrebina que pateix violència en la parella. Edat de 38 anys. Matrimoni fa 27 anys al Marroc. Va venir per reagrupació familiar fa 21 anys. Viu a Barcelona, però porta dos mesos en una Casa d'acollida per dones maltractades. Quatre fills: 1 noia de 24 anys, 1 noi de 23 anys, i dos nens de 10 i 11 anys. Parla castellà.</p> <p>En procés judicial, pendent de divorci. El seu marit te treballs esporàdics, ella ha treballat en feines domèstiques i en un bar per mantenir la família. Actualment no treballa perquè està en una Casa d'acollida.</p>	(Rad, pàg.)
1	<p>Dona colombiana que pateix violència en la parella. Edat aproximada de 27-30 anys. Matrimoni fa 7 anys a Colòmbia. Van venir a Barcelona, primer ella i al cap d'un any va venir el seu marit. Porten 2 anys a Espanya. Amb 1 fill de 6 anys. Parla castellà. Actualment divorciada, te la guarda i custòdia del fill amb règim de visites. Treballa de caixera en un supermercat.</p>	(Sol, pàg.)
1	<p>Dona ucraniana que pateix violència en la parella. Edat 22 anys. Situació irregular, exerceix prostitució. Te un fill de 2 anys que viu amb els pares al seu país d'origen. Parla molt poc castellà. Va denunciar a la seva parella que és català i te una ordre de protecció judicial.</p>	(kat, pàg.)

Taula 3: Entrevistes grupals

N	Informant clau	
1	<p>Equip de policia municipal d'atenció a violència de gènere (2 policies responsables-coordinadors, 1 regidora municipal, 1 medidora cultural)</p>	(G,Po2/coord./reg./media., pàg)
1	<p>2 Responsables Mossos d'Esquadra especialitzats en Atenció a Violència de Gènere</p>	(G, Po1, pàg.)

Taula 4: Taules rodones

Taula rodona al voltant de la valoració de la Llei integral contra la Violència de gènere. (2006). Participants: professora de dret penal especialista (Universitat), 2 advocades (Generalitat, Associació), 1 psicòloga (Associació). Cerdanyola del Vallès. Barcelona. Identificador: *(T.R1., Prof. Dret P. /AdvECa/AdvECo/psicol., pàg.)*

Taula rodona "El fet migratori" III Jornada Violència de gènere "Noves visions per a noves realitats" (2007). Programa municipal per a la Dona. Hospitalet de Llobregat. Barcelona. Identificador: *(T.R2., psicol./treb.soc./etc., pàg.)*

Jornada de Jutges per la Democràcia (2007). "Valoració de la Llei integral de Violència de gènere". Tarragona Identificador: *(JJD, pàg.)*

4.2.3 Guió de les entrevistes

4.2.3.1 Punts a desenvolupar durant l'entrevista a professionals

1. Detecció de la violència en les dones immigrants o estrangeres (posar exemples).
2. Tipus d'actuacions es solen fer en casos de detecció de V.G. Especificar, principalment, en casos de dones immigrants regulars, o en casos de dones immigrants sense papers.
3. Quin tipus de comportament i actitud caracteritzen a les dones immigrants que pateixen de V.G? per què? . Quin tipus de demanda fan?
4. Quin tipus de necessitats indiquen? (posar algun exemple).
5. Formes diferent d'actuar de les víctimes segons el país d'origen, segons les costums culturals (parlar d'algun cas).
6. Formes diferents d'actuar dels agressors, segons el país d'origen, segons les costums culturals (parlar d'algun cas).
7. Diferències en l'aplicació de la Llei integral de V.G en funció de què característiques culturals tingui la víctima i l'agressor.
8. Valoració de la xarxa psicosocial què atén a la dona, consideran-te part d'ella. Valors i dificultats en el seu funcionament. (posa un exemple).

4.2.3.2 Punts a desenvolupar durant l'entrevista amb dones que han patit maltractament

1. Relación con tu pareja o expareja (història de vida).
2. Medios materiales que tienes para vivir (formación, trabajo, ayudas,..)
3. Atención recibida y valoraciones de la justicia, servicios sociales i de salud, organizaciones..
4. Red social: familia, hijos, amigos, vecinos...
5. Visión de la cultura de aquí, contrastes en cuanto a las relaciones amorosas, familiares, etc...con la pròpia cultura.

4.2.4 Pla de treball i cronograma

a) Fase 1.

Recol.lecció i anàlisi bibliogràfic

Inici dels contactes amb els professionals i dones que participaran en el nostre estudi

Recollida i anàlisi documental

b) Fase 2.

Entrevistes en profunditat obertes i dirigides

c) Fase 3.

Transcripció de les entrevistes

Anàlisi del material obtingut

d) Fase 4.

Proposta de intervenció

Redacció de la memòria

Presentació dels resultats i propostes de intervenció a les institucions i associacions participants

La temporalització i la distribució de tasques serà:

Taula 7: 2006 2007

	Dec	Gen	Feb	Mar	Abr	Mai	Jun	Jul	Set	Oct	Nov	Dec
Fase 1												
Fase 2												
Fase 3												
Fase 4												

5. Resultats i discussió

La violència de gènere i l'aplicació de la Llei integral de VG, en dones que procedeixen d'altres països està mediada per dues dimensions bàsiques:

- Els factors culturals (diversitat cultural), es a dir si les dones provenen de cultures llatinoamericanes, àrabs i/o musulmanes, de països de l'Est, Subsaharianes, asiàtiques o d'altres llocs.
- Els factors legals. Si les dones tenen permís oficial de residència en el nostre país o no ("tenen papers"). En aquests sentit el Reglament d'Estrangeria marcarà diferències i conseqüències en les condicions de vida d'aquestes dones.

De l'anàlisi de les dades es desprenen dos apartats específics:

a) Alguns efectes o conseqüències del desplegament o aplicació del dispositiu socio-jurídic i el procés judicial envers les dones immigrants i la seva situació de violència, especialment perquè es troben en una situació de més vulnerabilitat (Mestres, 2000; Parella, 2002; Cuadra, 2002; Ribas, 2004).

b) Alguns efectes o conseqüències de la incorporació del fenomen violència de gènere-immigració dins l'aplicació del dispositiu sociolegal (o atenció dispensada des del sistema sociojuridic). Es a dir, l'impacte que ha provocat aquest fenomen en el nostre context sociohistòric i, concretament, en les dinàmiques i lògiques del sistema i els professionals de la xarxa jurídic-penal i sociosanitària desplegada per a la seva intervenció.

5.1 Efectes o conseqüències que comporta el dispositiu sociojuridic per les dones immigrants i la seva situació de violència

L'aplicació del dispositiu legal i les pràctiques sòcio-jurídiques comporten sobre les dones immigrants efectes en diferents direccions. Hem recollit tres apartats:

5.1.1 Protecció

La protecció s'estableix a través de diferents mecanismes.

5.1.1.1 Facilitar eines, habilitats, recursos

Es despleguen una gran quantitat de recursos i estratègies per capacitar i millorar les possibilitats de les dones, des de la coordinació i el treball en xarxa entre diferents serveis (socials, sanitaris, judicials, policials, específics d'atenció, associacions, etc.), els recursos informatius (pautes, consells, ...), comunicatius (possibilitats d'aprendre català, castellà, etc.), materials, acompanyament a la dona durant el procés, terapia, etc., Aquest recursos son molt ben valorats per les dones, ja que son conscients de la seva vulnerabilitat i desigualtat de condicions en una societat aliena. Una professional que atén a dones immigrants comenta:

“Les immigrants més agraïdes, com que troben que es un ajut que en el seu país no tendrien, doncs, més sensació d'agraïment “(dir.CAD1,4).

Així com referències als procediments que en fan servir per facilitar aquests recursos, com son formes més corporals, lligades a la producció artística com a expressió de sentiments i vivències, o marcant resistències davant formes culturals que entren en contradicció amb l'autonomia de les dones:

“Yo he trabajado 14 años en un colegio y familias magrebina que tenía, te hablo de hace ya más de 10 años, nunca venían las mujeres, nunca, y claro, los niños estaban desatendidos porque el hombre trabajaba todo el día, hasta que me puse fuerte y poquito a poco íbamos diciendo, no, es que tiene que venir tu mujer, yo quiero hablar

con tu mujer, y contigo, pero tiene que venir tu mujer. Y entonces las traían como un saquito, y ellas no hablaban. Y entonces yo les explicaba todo a ellas, todo a ellas, porque al fin y al cabo eran las que estaban todo el día con los hijos, y aunque no tuvieran capacidad de hacer las cosas, sí que tenían capacidad de entenderme lo que les estaba diciendo, y entonces, como eran ellas las que los cuidaban, pues poquito a poco ibas cambiando” (G,Po2, mediad, 4-5)

“..6 mesos o 1 any en la casa, de 9 a 1 any en un pis..depén de necessitats..

De vegades és tant el dolor que porten que no volen remoure’s elles mateixes. Algunes ho demanen però.... A vegades utilitzem altres recursos terapèutics, des de l’art..o..no desde el discurs només, per elles és molt més difícil des del discurs..”(dir.CAD1,3).

5.1.1.2 Defensa dels drets

Aquest punt planteja conflicte, donat que, el desplegament del dispositiu sociojuridic permet la protecció quan la dona immigrada està en condicions legals de regularització dins del Estat. Com hem vist en el punt anterior en que abordem el context legal, les dones immigrants i amb problemes de maltractament solen tenir una situació molt desprotegida davant la llei, donat que moltes d’elles estan/ven per reagrupació familiar o en situació irregular perquè no tenen contractes de treball. Per tant aquestes dones no tenen protecció legal, malgrat els professionals supleixem com podem les necessitats d’aquesta dona.

D’altra banda, les dones immigrants en situació regularitzada gaudeixen dels mateixos drets que les autòctones (l’ordre de protecció, l’ordre d’allunyament, un judici ràpid o amb instrucció dins de l’assistència jurídica. També de l’assistència social i sanitària), malgrat alguns dels recursos materials i per la recuperació no estàn suficientment desenvolupats. Una advocada ens indica quines possibilitats pot donar el desenvolupament d’alguns articles de la Llei, que per desgràcia no s’apliquen:

“...hi ha drets molt interessants: reducció i reordenació de la jornada de treball, mobilitat geogràfica... però... vull dir, geogràfica, una empresa que tingui varies seus de poder escollir a quina anem...

Hi ha dret com deia l’Ester, a la suspensió de la relació laboral i dret a l’extinció del contracte de treball, i aquests dos drets, tot i ser una situació entre cometes voluntària

de la situació (dic entre cometes perquè lògicament no és voluntària, perquè genera o ve d'una situació de violència), aquest dret genera prestació de desocupació.

També se li permet que les seves absències o faltes de puntualitat siguin justificades i per tant no puguin donar peu a un acomiadament disciplinari, en cas de que siguin reiterades, a través precisament d'acreditar que tot això ve d'aquesta situació de violència que està patint. Problema? El que han dit les dues persones que m'han precedit. Que necessites una ordre de protecció concedida per entrar: la clau als drets que marca aquesta llei la té la ordre de protecció concedida. Amb la qual cosa, aboca a una solució estrictament judicial. I s'oblida tots els aspectes preventius de la llei, que també hi són, en l'àmbit educatiu, en l'àmbit publicitari, en l'àmbit sanitari. Tots aquests aspectes són molt interessants, són la clau potser per eradicar, no eradicar però intentar eradicar la problemàtica i són aspectes que s'han quedat, entenc jo, absolutament aturats. Per tant, crítica important, jo crec que és l'àmbit preventiu, o sigui, a posteriori està molt bé, però i l'àmbit preventiu? S'ha quedat absolutament falto de presupuesto y falto de organismes creats perquè treballin en aquest sentit....." (T.R. Adv. E. Co, 14-15)

5.1.1.3 Capacitació per ser agents de la pròpia transformació

L'atenció psicosocial per part del sistema permet un treball de "prendre consciència" de les pròpies experiències de maltractament. Es basa en un tipus de treball on es pretén capacitar, enfortir –no suplantar- perquè les propies dones prenguin decisions a partir de les seves possibilitats,:

"..deixen de veure normal lo que estan veient com a normal, perquè fins i tot justifiquen a l'agressor, i els hi dona suport i forces per poder tirar endavant tot això, tota aquesta situació, que és complicat." (treball. Social, EAP, 19).

"Si és que d'alguna manera, clar, la filosofia de quan vam néixer, no és de fer una oficina de denúncies a la dona maltractada, perquè això és molt fàcil, no? A nosaltres quan vam néixer i el que pretenem és que (.) d'alguna manera quan la persona entra aquí, des del moment que entra aquí comenci a recuperar la seva vida, i comenci a recuperar-la ella, però íntegrament, prenent decisions, decisions que a vegades van contra ella, a vegades, i si són molt greus, nosaltres intervindrem, però només en cas de que siguin molt greus, sinó nosaltres pensem que la persona ha de, de:: pujar, és ella sola, nosaltres li podem donar una mà, però no més, perquè si l'hem de portar en braços no farem res." (G, Po2, polic, 8).

"Amb el temps ens enterem que es parlen amb el marit...nosaltres si ella vol fer un retorn amb l'home no le impedim, lo únic és donar-li més recursos...però així i tot, moltes vegades ens ho amagen".(dir.CAD1,4).

5.1.1.4 Valoració del context de risc on viu la dona i afavorir la seva seguretat

Mitjançant la detecció d'aquells indicadors que orienten cap a unes pràctiques de dominació sobre la dona, tals com l'aïllament social, la retirada de recursos materials per sobreviure, el maltractament quotidià, el menyspreu i desconsideració per part de la parella. I intentar facilitar mecanismes de seguretat (ordre de protecció, casa d'acollida..)

“Es va casar al Marroc. Quan va arribar aquí doncs el marit li va prohibir treballar, aprendre l'idioma, i estava absolutament incomunicada, és a dir, ella és una noia, és una dona que no pot sortir del seu àmbit dels seus 200m des de casa seva al carrer, no sap agafar el metro, crec que quan jo la vaig conèixer no sabia ni que hi havia el concepte de poder agafar el metro, o qualsevol transport públic, o els serveis socials, o sigui, no tenia cap tipus d'eina personal per a desenvolupar-se, no? El marit marxava i la tancava a casa amb els nens i quan arribava després, ell li donava x diners i anava a comprar, i amb aquests diners ella s'havia d'apanyar per comprar roba, comprar menjar, i casi sempre amb ell doncs perquè clar, ella no es podia:: entendre”.(Ami, 2. Intèrpret).

D'altra banda, hem de considerar que en el cas de les dones immigrants, la relació amb la seva parella queda més o menys modificada pel simple fet d'estar visquen en un altre país al seu d'origen, on les formes de vida presenten diferències i les condicions socials on es dona la relació en parella i familiar canvien. Pensem en els homes que venen primer i s'instal·len i al cap d'un temps reagrupen a les dones, o a l'inrevés. O pensem en els elements d'aculturació per persones immigrants que pot tenir l'impacte amb noves formes d'entendre les relacions de parella. En aquest sentit, s'ens explica com davant el fet migratori poden accentuar-se o inhibir-se determinades expectatives, emocions, trets culturals en les persones (dones, homes) que migren, així com tenir present aquelles situacions que augmenten el risc de la violència envers la parella:

“Els homes emigren abans, distància física i d'evolució diferent, estan una anys sense veure's i quan la dona ve a acompanyar a l'home, es produeixen molts episodis, doncs canvia les expectatives, coneixen altres parelles, l'home està en una situació d'estrès...en el país d'origen la submissió es acceptada, culturalment hi ha una submissió que en el país no poden escarpar-hi, quan està aquí s'intensifica el maltractament perquè la cultura no ajuda als homes que tenen por que les dones s'els escapin, no tenen la mateixa pressió que al seu país. Aixó posa als homes amb més

tensió i s'aguditzen els maltractaments, per ex- tancament contínuos a casa, com un segrest. Els homes els hi ha controlat tot: menjar, diner, sortides..."(dir. CAS1,1)

Davant aquestes situacions o contextos de risc, els professionals es mouen al voltant de dos eixos claus: a) implicar-se de ple per obtenir elements probatoris físics i psíquics que mostrin amb caràcter de prova la situació d'opressió per la que està passant la dona (situació difícil per les condicions d'invisibilitat en que es dóna), i b) Alentir la qüestió de la denúncia per guanyar temps de que la dona immigrada es prepari i tingui més temps per repensar i assolir seguretat en la seva decisió.

L'opció està en funció del cas i la seva valoració, malgrat aixó, s'apunta un element d'advertència i consideració, i que és que, en general:

"hem construït el treball en violència a partir de la denúncia, i això és un error terrible" (coord. Centre específic atenció, 1)."

5.1.2 Desempament i indefensió

El desampament i la indefensió són producte d'unes condicions:

5.1.2.1 Manca de coneixement i falta de confiança en les institucions i les lleis

Les dones immigrants, especialment quan porten poc temps al nostre país o han estat aïllades al domicili de manera que conèixen poc la xarxa institucional, si a més s'afegeix el pes "de estar en situació irregular" i de no conèixer l'idioma, es troben en una situació de desconeixement important, provocant-lis un gran desempament:

"No he ido a ninguna parte porque no se nada, claro vienes a un país, que no estas en tu casa y vienes aquí...es como un pájaro en la jaula. No sabes nada, ni donde ir ni donde reclamar..."(Rad, 3)

I també el manteniment de creences errònies, especialment si el seu nucli de coneguts està molt limitat:

"..les dones immigrants també tenen la creença que si tenen un fill aquí (i estant en condicions d'irregularitat), es podran quedar. Dons no és cert" (E.Adv.CAID,2).

O de por i desconfiança envers el sistema perquè no li garantitzi seguretat o credibilitat:

“Tengo miedo a que con estos problemas haga el efecto que no sirvo para cuidar del niño..y me lo quiten!. Las cosas funcionan así, si tienes algún dinero no te dan la ayudita..si te la dan, nunca de forma inmediata. Hay mucha burocracia, se preocupan más por los papeles que por la mujer y los chicos. Pero has de tener en cuenta porque estarán pendientes de los niños, de si pagas la casa, de tu situación económica... (Sol, 7).

entonces él ha hecho una denuncia, ha intentado hacer una denuncia en servicios sociales que soy mala madre, que dejo a la niña cuando fue a presentar el divorcio, que salí pronto por la mañana porque no podía llevar a la niña de 8 meses conmigo, ves como se comporta, tenía que presentar el divorcio, y tenía que salir entonces dejé con él la niña, él fue directamente a inmigración a denunciarme, fue directamente a servicios sociales para presentar la denuncia que soy mala madre que dejo a la niña, abandonada, abandonó a la hija” (Sol, 7) “

5.1.2.2 Manca d'informació sobre els processos d'intervenció i la forma de funcionar

Aquest punt està en relació directa amb l'anterior. Les dones immigrants, al viure lluny dels seus contextos culturals, tenen un sentiment accentuat de desconeixement i incomprensió de la cultura que les rep. Aquest sentiment i percepció tenen fonaments reals, sobre tot quan són dones que no tenen papers o que depenen de la seva parella per tenir residència i manutenció (casos de migració per reagrupació). L'imaginari de les persones nouvingudes es construeix des de la inseguretat i l'angoixa, factors que incrementen més la percepció de desconeixement i llunyania de la cultura receptora.

“Es més, les dones pensen que si denuncien les expulsaràn immediatament” (E.Adv CAID,2)

“..les dones immigrants també tenen la creença que si tenen un fill aquí (i estant en condicions d'irregularitat), es podran quedar. Dons no és cert”.(Asses. jurídica CAID, 2).

Desafortunadament, aquest sentiment esta sustentat i fomentat per una deficient informació per part del sistema sòcio-jurídic, i en ocasions fins a deficiències en es actuacions davant els processos que s'engeguen:

“Jutjat de guàrdia:: de nou, un dissabte a les 9 del matí. Jo veig a la meva dona i altres dones d'origen llatinoamericà, que no sabien ni a què havien anat, ni què havien de fer.. “(Kat, 2-3).

“..ella havia posat denúncia, li van demanar, el jutge si volia continuar el procés i va dir que no, perquè? a lo millor perquè no va entendre el que li estaven demanant, per molt que tingués intèrpret no sempre tens garanties de que elles entenguin, vull dir, de que elles entenguin el que se'ls està dient” (Kat, 4)

“La tercera vez declaró él: todo es mentira y le dieron la razón a él. Dijo que era nervioso que no se acordaba lo que hizo, ni amenazas, ... Fué un juicio rápido en el juzgado de la mujer, sin pruebas...declaración mía dije toda la verdad...era un abogado de oficio..no entendí nada, me quedé llorando como una loca, volví a casa con miedo igual me mata hoy que mañana, mi hija llorando...no nos creíamos nada de lo que había pasado...”(Rad,2).

5.1.2.3 Fragmentació del procés d'atenció sòcio-jurídica

Existeix una discontinuïtat en moments del procés d'atenció sòcio-jurídica, fissures en el seu desenvolupament que deixen a les dones en una situació de desprotecció que es veu accentuat per la falta de control i comprensió que les pròpies dones tenen sobre el procés.

Aquestes situacions són, entre d'altres, les desconexions entre mesures penals i civils, o els buits en les coordinacions entre diferents serveis o agents:

“el que va fer la jutge de:: instrucció va ser donar l'allunyament i dir-li a ell que no es podia acostar al domicili, però no li va donar mesures de caràcter civil perquè considerava que això corresponia al jutjat de violència sobre la dona..... i la jutge de violència em diu que a ella no li toca adoptar les mesures civils perquè li tocaven a la jutge d'instrucció “(Adv.E 3-4).

Existeix un problema greu en aquest cas de falta de coordinació i integració dels problemes derivats de l'estrangeria. La denuncia per violència sembla que no té relació amb la situació de no tenir papers. En alguns casos el tractament que es fa de la denuncia per violència i el tractament del problema de no tenir papers no es considera interdependent, es a dir els tractaments d'ambdúes coses no es contempen integrats.

En aquest sentit, l'experiència del Centre d'intervenció especialitzada (CIE) es model en aquest sentit, un exemple de “bones practiques” perquè treballen de manera integrada, coordinada (els múltiples professionals). La inseridora

laboral treballa tema inserció laboral considerant el problema de les dones en situació irregular, per exemple. Es a dir es fan càrrec dels “forats” del sistema.

5.1.2.4 Manca d'acompanyament, “sentir-se sola”

Les dones necessiten ser escoltades, atendre als seus sentiments i al tractament de la por o les angoixes. Especialment hi ha una manca d'acompanyament a nivell emocional i psicològic de les dones en el procés jurídic. Alguns estudis (Cubells i al., 2005; Camps i Schmal, 2007) mostren com el sistema jurídic està estructurat de una manera molt rígida, el seu règim és el de l'objectivitat i empirisme, desconsiderant aspectes emocionals, tractant-se més d'un sistema que penalitza que no pas un sistema que atén a les víctimes.

Es fa referència a la necessitat de que els advocats del torn d'ofici facin assessorament des del moment en que la dona fa la denúncia. També sobre la presència d'un/a intèrpret, o la regulació sobre els espais físics dins dels contextos jurídics amb el fi de protegir a la víctima (moment de declarar en el judici, punts de trobada on la dona deixa els fills pel compliment del règim de visites amb el pare,..). En l'informe d'Amnistia (2007) es posa de relleu que no es suficient la presència d'un/a intèrpret sinó que també que aquest/a intèrpret ha de tenir formació Especialització en el tema de la violència.

“..no s'està cridant als advocats del torn d'ofici perquè facin aquest assessorament des d'un primer moment. Amb la qual cosa la dona apareix al jutjat ja amb una denúncia feta en uns termes moltes vegades incomplets, i moltes vegades al propi jutjat apareix sense tenir la seva assistència lletrada garantida.” (Adv.E 12).

“En jutjats la dona te molta por a ver l'home, però sempre s'acaben veient. Per ella es un moment de molts nervis, por, angoixa...pot sentir els comentaris d'ell, la seva mirada...aixó encara no està molt resolt. El regim de visites tema encara no prou sol.lucionat,amb poques garanties. La dona en el punt de trobada sempre te inseguretad, la poden estar seguint, esperant quan sortir..”(dir.CAS1,4).

5.1.2.5 Rapidesa del procés i manca de temps per recollir les informacions necessàries

En el moment que es posa en marxa el dispositiu de la denúncia, el procediment segueix un ritme que no té a veure amb el ritme relacional, psicològic, emocional viscuts per les dones, de manera que com diu una advocada: *“els tempos estàn desajustats”*, això és més accentuat en el cas de dones immigrants, pot ser cal replantejar-se si el llenguatge dels professionals i el llenguatge de les dones és comú, es a dir, si el significat i interpretació que cada part està donant a la situació té una base comú de partida per valorar el fet d'interposar una denúncia.

“Les dones a vegades han rebutjat un advocat, pot ser no ho han entès, estàn molt agobiades, no entenen el procés que s'els estava oferint. La dona no ha pogut fer un treball de reflexió, saber que li està passant i saber que vol.”(dir. CAD1,3).

“..todo va rápido...no pude preguntar ni qué...y en esos momentos..”(K,5)

“..perquè el concepte que ella et vol transmetre no és que vol comprar aquella camisa, és que esto me duele mucho, i el dolor que yo le digo que es dolor para ella no es dolor, es otra expresión, no? I això costa molt, o sea lo que és agafar la seva percepció i la seva forma d'expressar les seves emocions, costa.”(treball. Social CAID, 19).

A partir de la denúncia es fa molt visible aquesta “rapidesa” del procés penal, que si bé en alguns casos beneficia a les dones, en d'altres comporta una sèrie de deficiències. Això comprèn: el tipus d'interrogatori que fa el jutge/esa, el temps que l'advocat parla amb la dona per saber del maltractament, els judicis ràpids on no hi ha possibilitat de sol·licitar antecedents policials de denúncies prèvies o antecedents judicials, el no demanar assistències mèdiques que s'hagin produït en altres hospitals o centres d'assistència, la recerca d'altres testimonis directes o de referència, la realització d'una pericial psicològica a la dona que ens permeti extreure l'existència d'una seqüela que doni fe d'aquesta situació de maltractament.

“El judici ràpid per a determinats fets pot ser molt interessant, perquè realment soluciona un problema greu de temps en la tramitació dels assumptes al jutjat. Ara bé, en temes de violència es tradueix (...) en una absoluta manca de coneixement de l'habitualitat en la violència” (T.R. Adv, E Co, 11)

5.1.2.6 Manca de comprensió per part dels sistema i els seus agents

Es tracta de la invisibilització per part del sistema i dels seus agents de les relacions de subordinació especialment de les dones (principalment per qüestions de gènere i per qüestions de procedències culturals o ètniques, entre altres). Es tracta de ignorar els mecanismes perpetuïtzadors d'uns rols fixes i jerarquizats que pel fet de ser dona u home queden assignats des del naixement o la gestació d'aquella persona. Es a dir, en altres termes, hi ha una falta de perspectiva de gènere i de perspectiva d'estudis culturals (o d'estudis postcolonials, Spivak, 1988) en el tractament i intervenció envers la violència.

Diríem que la violència de gènere és una realitat socialment construïda i interioritzada pels agents sociojurídics, indistintament del seu sexe i procedència sociocultural. El sistema sociojurídic deixa entreveure tota una sèrie de prejudicis, que evidencien la invisibilitat davant la situació social, cultural, econòmica, política i històrica que han viscut moltes dones, i concretament dones immigrants i més concretament, dones immigrants irregulars o no, negres o blanques, amb recursos o sense, etc.. Aquest fet dificulta qualsevol transformació i ens remet a valoracions superficials de la violència de gènere, que fan incomprendibles no només les seves manifestacions sinó també algunes de les respostes que actualment s'estàn donant per evitar-la o sancionar-la.

“Quan he dit una agressió petita em refereixo a aquelles discussions que són la majoria de vegades, que arriben doncs, a la nit, que arriben beguts o no beguts, apareix que ja van escalfades, és a dir, que ja hi ha hagut discussions, estan molt cremades, ja no es suporten i, a la mínima, ja es barallen..., no es barallen sinó que ja s'agafen, es (...) una mica, i a vegades, per la diferència física entre l'home i la dona, doncs l'home pot més. A vegades, simplement, no perquè un pegui més que l'altre sinó perquè han començat una discussió, s'han començat a insultar, es tornen,...i l'home és més fort, i a vegades l'agafa pel braç malament i li deixa una mica de marca no. I clar, això ja comença una mica la roda...”(treb. Social EAP, 4)

“En principi jo crec que l'opció de la norma és correcte, una altra cosa és l'ús que s'en faci de la mateixa (...). A la pràctica veiem que es donen situacions una mica

discriminatòries cap a l'home no, hi ha situacions que són pròpiament discussions de parella, crisis, que es podrien reconduir amb una mediació o en tema civil, i a aquesta persona la marquem de per vida no". (J1, 2)

En aquest punt, es posa de manifest la forta resistència que des de l'àmbit acadèmic, social i judicial hi ha respecte al reconeixement de la subordinació de les dones (i de les dones que en un principi, no pertanyen a la nostra cultura i Estat i que venen aquí per sobreviure a condicions hostils en el país d'origen), així com de l'ús de la violència cap a les mateixes com a instrument de perpetuïtzació de la relació de domini per part dels homes.

Especialment la manca de comprensió i empatia amb les dones per part del sistema genera molta indefensió en les dones, i alhora sentiments de fracàs i insatisfacció dels professionals davant la seva feina, donat que sembla que no compleix amb els objectius pensats, per exemple amb el tema de la retirada de denúncies per part de les dones immigrants, amb el trencament de les ordres d'allunyament per part de la parella, etc.. Una advocada comenta sobre alguns professionals que atenen a dones:

"..només veuen que "ha incumplido la norma, no coneixen o no entenen el motiu, el perquè d'aquest incompliment". (T.R. Adv. E Co, 11).

D'altra banda, una psicòloga que atén a dones des d'una Associació amb un programa específic ens explica el tipus de tractament i l'exercici de comprensió que fan en la intervenció:

"I que sobretot quedi clar que no implica una presa de decisió concreta, separar-se de la seva parella, etc. Que això és de les coses que solen fer molta por. ...Bueno, hi ha molts camins a fer. Podem ordenar moltes coses. Què és el que veiem en el servei? Doncs per una banda aquesta major atenció, i després evidentment la dificultat en la denúncia. És a dir, denunciar la persona que ha sigut el teu company, amb qui tens un projecte de vida, que és el pare dels teus fills... A més a més, denunciar-lo. Denunciar-lo perquè m'ha fet mal a mi. Tan greu serà, quan a més a més ell ni tan sols,....creiem que és perfectament fàcil d'entendre que en un moment donat denunciar per una dona sigui una situació difícilíssima. I sigui lo últim que se li pugui passar pel cap." (T.R. psicol., 18-19)

Cal fer un esforç de comprensió des dels referents culturals de les dones immigrants, però sobretot, des de la seva posició social, és a dir, des d'una posició de vulnerabilitat i fragilitat que les fa dependre (a ella i als seus fills) de la seva parella tant a nivell emocional com material:

“El problema es más grande que vivir una vida satisfactoria al lado de alguien que te quiera..el problema es la supervivencia, el problema de tener un techo para dormir, de qué comerán los niños y si tendrán una ropa para cambiarse mañana. La intuición me dice que vale más aguantar unos cuantos golpes, algunas borracheras y todos los insultos ...”(Sol, 7).

5.1.2.7 Manca de recursos per la recuperació

Les dificultats econòmiques de manteniment i la inexistència d'altres recursos com el coneixement del medi o de l'idioma generen desemparament. També el desarrelament i l'aïllament de la xarxa social natural (família, amics..).

“..hi ha unes ajudes a cada (...) per aquelles dones que perceben menys del 75% del salari mínim interprofessional sense contar pagues extres, estiguin en una situació de molt difícil empleabilitat (...) Realment, els requisits de la llei són de molt difícil acreditació davant d'un jutjat.

El problema moltes vegades és que està una persona en una cultura completament diferent, sense mitjans econòmics, sense mitjans de ningun tipus, sense família, que normalment tinguin fills, que no poden treballar perquè ningú se'n farà càrrec dels fills, “(G.Po2, mediad, 3).

“Cuando vine a este país lo pasé muy muy muy mal. Al año 86 vine con una niña recién nacida de dos semanas. Me llevó a una casa alquilada, él y su hermano tenían un bar en el barrio xino, y nosotros teníamos piso arriba. Vine me fuí a este piso, él en el bar, bebía, me subía la comida, me traía leche y pañales a la niña. Yo allí no salgo, no sé que es el mundo, no se que es calle...sólo casa, TV i niña “(Rad, 3).

“De momento estoy sin trabajo, sin dinero, sin nada..ahora me han mandado una carta de Bonofax, tengo la deuda de él, del alquiler del piso... tengo una deuda del bar que está a nombre mío, porque el banco nos dejó el préstamo a mí...¿Que voy a hacer con mi vida?, ¿que voy a hacer?, estoy perdida, no se que voy a hacer. Tengo que ir a ver a la asistenta social y no sé.. me estoy ahogando sola..”(Rad, 5).

“Hi ha pocs pisos protegits a que les dones puguin accedir. Feines precàries perquè el nivell d'estudis és molt baix, amb dificultats per compaginar-ho amb horaris escolars (“dir CAD1, 3).

“ A Girona no s’els lloga pis a dones immigrants magrebines, llatinoamericanes, de l’Est tenen més facilitats, però magrebines no...suposo que per experiències de malpagats, i prejudicis.. a part que no tenen contracte de treball o nòmines..”(dir.CAD1,1).

Especialment, el tema s’accentúa quan la dona està en situació irregular o estava reagrupada (hem comentat en altres punts anteriors). Les dones en aquestes situacions s’acosten als serveis socials de base per demanar recursos però no per denunciar o per posar al corrent de la violència que estan patint en la parella:

“I (..) si és veritat que les que normalment vénen, són ciutadanes amb papers, perquè les que vénen sense papers vénen a fer consultes per com regularitzar, però per temes de violències són ciutadanes amb papers, i quan alguna ve sense papers, poques et diuen: “Y qué me pasará?. Si denuncio? Me van a echar, me van a expulsar?” I aquestes són les valentes, les que han tingut l’assessorament de un tercer o conegut o le que sigui que els hi diuen: vé a preguntar. Però ja és un pas despres, perquè a les que els hi passa algo passen primer per l’actuació d’ofici que diuen ells, perquè denunciar de mutu propio, és el que diuen ells, que no hi van “(G.Po, regidora, 2).

“Clar, pensa que que darrere d’un coneixement d’una situació il.legal pot haver una ordre d’expulsió, llavors estan atrapades, en la situació, són dones atrapades. “(treball social, EAP, 6).

Pel fet de compartir la mateixa base idiomàtica, destaca la major proximitat amb col·lectius de dones sud-americanes i les majors facilitats que elles tenen en l’accés als serveis (malgrat que en col·lectius majoritàriament bolivians i peruans, parlen també el quechua o l’aimara, per la qual cosa, no es garanteix una bona comunicació). S’esmenta el col·lectiu de dones subsaharianes i de dones provinents del Marroc en les quals l’idioma es converteix en una barrera.

Els patrons comunicatius i culturals són diferents. En aquest sentit, els professionals creuen que seria necessari algun tipus de mediació de caire cultural més que lingüística:

“Per a mi la llengua diferent és desde qualsevol país de llatinoamèrica que per a mi és un llenguatge diferent, encara que gramaticalment tenen una construcció diferent de la nostra, i clar no tenim intèrprets porque como te entiendes:: teóricamente no hay intèrprets, clar, hauríem d’anar més enllà, no? Amb mediacions culturals, però bueno, això costa a vegades també de trobar, i la demanda de immigració cada cop és més alta també, vull dir que això s’ha de tenir en compte, i que altres llengües que hi ha tan sols el lèxic en comú, serien les marroquines, no?” (treball. Social CAID, 19)

5.1.3 Estigmatització

Malgrat la protecció envers la dona que desplega el dispositiu i la pràctica sòcio-jurídica, existeixen uns efectes repetitius caracteritzats per “marcar negativament” a la dona que pateix el maltractament. Intentem esbrinar mitjançant quins mecanismes es va construir aquesta estigmatització:

5.1.3.1 Objecte d'escrutini

La dona és contínuament objecte de vigilància i escrutini durant tot el procés de contacte amb el sistema sòcio-jurídic. Els ajuts que reb per la vessant més social impliquen vigilància, seguiment, que a part de suport, es tradueix en que la dona garanteixi que la informació proporcionada al sistema sigui verídica, així com que ella compleixi les normes de funcionament. En el sistema jurídicopenal, aquesta vigilància encara és més exhaustiva, d'aquí que la credibilitat del testimoni de la dona es posi en dubte davant un fet constituït com a criminal, ja que la sentència versa fonamentalment sobre el testimoni de la víctima. Així doncs, la vigilància implica ajut i control, amb a producció d'efectes perversos, principalment el “posar en dubte el testimoni de la dona” durant el judici, o el qüestionar certes conductes: “i no ha vingut mai a denunciar?” “i ara retira la denúncia?”. Aquest fet constitueix una segona victimització per les dones. En els relats de les entrevistades, surten freqüentment les sensacions de que el sistema jurídicopenal no els dona credibilitat.

“..avui en dia has de lluitar constantment contra una presumpció de mentida, és a dir, davant d'una creença generalitzada de que la dona que denuncia no viu una situació violenta, i per tant, tots els agents que intervenen en el procés esmercen esforços en veure “por dónde cojea”...., victimitzada de nou per tots aquests fets que ja ha explicat varies vegades,..”(T.R, Adv.E Co, 10)

“Les dones d'aquí van participar en un estudi per trobar els indicadors de veracitat en el testimoni de les dones, i nosaltres els dèiem, perquè no ho feu als agressors?.” (coord. Servei específic atenció, 7).

El sistema jurídicopenal focalitza l'objectiu en impartir justícia i sentenciar al presumpte acusat, però en el cas de la violència en la parella utilitza a la

víctima com objecte de prova, intensificat sobre ella l'escrutini i oblidant que l'objectiu no només és penalitzar a l'agressor, sinó també protegir a la víctima.

5.1.3.2 Estereotips sobre relacions de parella i concepte de víctima

El sistema sòcio-jurídic assenyala els indicadors de maltractament que han de ser en una dona que ho pateix:

“..ha de tenir por a sortir, por a relacionar-se, dificultats de relacions socials, ha de tenir e:: somnis recurrents dels fets, ha de tenir un aïllament social, i a partir d'això és una dona maltractada? .” (coord. Equip tècnic jutjats, 14-15.

Es tracta del síndrome que s'ha denominat “de la dona maltractada”, malgrat per part d'alguns professionals no s'accepta tal acceptació ja que no consta en cap manual de classificació diagnòstica (DSM-IV).

Durant el treball hem recollit informació de dones que per les seves maneres d'expressar (culturals, personals..), per les característiques del context on es trobavem (en el transcurs d'un judici o una sala dels jutjats), i especialment, pel moment del cicle de la violència en el que estaven, podien presentar absència d'alguns d'aquests indicadors, o bé havien quedat suavitzats en intensitat, la qual cosa fa que una exploració ràpida, amb poc temps per part dels professionals no detecti el patiment de la dona i la seva situació quedi diagnosticada com un “conflicte de parella”. S'hauria de tenir coneixement i consciència de l'existència de diferents gradients segons moments del cicle de la violència.

Utilitzem algunes aportacions d'altres investigacions que donen suport a diferents moments en que podem trobar una dona maltractada, la qual cosa ens indica, que la forma de presentar-se i gestionar les impressions davant els sistemes d'atenció, trenca l'estereotip de “síndrome de dona maltractada”:

“però a ella li fa moltíssima vergonya parlar d'això fora del seu àmbit, clar aquí hi ha un tema cultural, que per a ells és un tema privat. Al seu germà li va costar horrors explicar-li, primer tampoc la va recolzar, després ja sí. Ella és una dona que li costa molt realment dir les coses i a més a més les diu d'una manera que sembla que no pateixi i res, suposo que deu ser la problemàtica de complicar la violència amb diferents cultures. Si ja és difícil en un àmbit català o europeu, espanyol, clar, complica-ho tot amb la manera diferent de veure lo privat, lo públic...”(Adv. E.,2).

Algunes investigacions (Cirici i Soldevila, 2007) apunten que hi ha dones que pateixen violència amb una autoestima més alta i altres que no, es a dir, es construeixen amb un concepte més elevat (més recursos personals). En el nostre treball, per exemple, en les entrevistes realitzades a les dones immigrants, veiem que Rad és una dona magrebina que ha porta anys aïllada, vivint a Barcelona, però que sempre ha tirat de la família endavant, treballant. Sembla que te un concepte més elevat sobre ella mateixa. Ella diu “he tenido mala suerte, ¿qué he hecho yo para tener este marido? (Rad, 5). En canvi, Ami, una altra dona magrebina aïllada en el seu domicili que porta poc temps a Barcelona, freqüentment manifesta sentir-se amb culpa del que ha passat.

Altre estudi (Plaza, 2007), parla de la “violència intermitent” on es produeix una dissociació emocional. Es a dir, un dia la dona ve amb moltes queixes a la consulta i altre dia de visita no hi ha queixa.

El que sí s’ens indica és un indicador que trenca amb l’estereotip de “dona maltractada”, s’utilitza el concepte de “cronicitat”, com element discriminador d’una situació de dominació i abús continuat. Pot ser partir d’elements d’aquest tipus permet als professionals fugir d’idees rígides i psicologitzadores o estereotips de cultures de procedència sobre les dones:

“Hi ha moltes parelles que això després de que se’ls hi ha passat s’ anaven a fer un cafè junts i bueno, va vinga!, anem a parlar. I hi ha d’altres que sí, que és una escalada de risc, hi ha una roda de violència que acostumen a, precisament, no són les que acostumen a arribar al primer dia de un calentón aquí, sinó que acostumen a ser dones a les que casi casi bé les has d’empènyer a que denunciïn perquè estan sotmeses a una situació de violència que és crònica” (coord. Equip tècnic jutjats, 8)

5.1.3.3 Prejudicis negatius envers la condició d'immigrant

Existeixen identificacions negatives de l'altre pel fet de ser immigrant, i més si està implicat en relacions de violència. En algunes ocasions qui prejutja considera "violència" a aquells comportaments estandars que estan dins de les pròpies categories de referència, es a dir, dins dels paràmetres marcats per la seva cultura institucional i cultura social (això el denominariem "etnocentrisme"). Així per exemple, trobem el cas d'agressors que reconeixen haver pegat a la seva dona, però no ho veuen com a violència, donat que en els seus referents culturals s'entén com una forma típica i rol de marcar l'autoritat el marit.

"...en aquest cas hi ha un fort component cultural, on l'home entén que arribar a casa, agafar la dona i mantenir una relació sexual perquè a ell li vingui de gust és una cosa normal en la seva concepció de les relacions de parella."(E.coordinador jutjats, 11).

De la mateixa forma, també entre els professionals hi han prejudicis sobre "comportaments de parella", de manera que es segueixen esquemes etnocèntrics per valorar si és violència o no, sense aprofundir més en aquella situació específica que s'ens presenta:

"amb el cas d'estrangers hi ha molta indefinició de parelles, moltes infidelitats, que generen també aquesta situació, molts problemes econòmics que acaben desencadenant baralles, pero són baralles que hauríem de valorar si són puntuals" (coord. Equip tècnic jutjats, 9).

L'etnocentrisme a més, parteix del convenciment que el que propi és millor que el que és alié:

"Sí. Yo creo que no se han adaptado, no han:: absorbido los valores de la cultura, no? Que yo no digo que seamos buenos, ni los mejores del mundo, no? Pero yo creo que hay cosas muy positivas, no? Que ellos podían haber hecho suyas, no? E integrarse. Y yo creo que no. Cero que a diferencia de otros movimientos migratorios... Yo oía un programa también el otro día que podía ser que explicaba esto porque era como una primera fase, no? Aunque lleva ya tiempo, y que sí que en una segunda fase podrían ya darse unos niveles de integración mayor. Pero no se integran. No se integran" (J1,9).

Tal com passa en alguns casos de dones autòctones, on es pensa que denuncien perquè volen treure un profit de la separació del marit (guarda i custodia, domicili, etc.), quan la dona que denuncia maltractament és immigrada, poden activar-se mecanismes prejudiciosos a partir de la sospita de que està utilitzant les lleis per tenir permís de residència o subvencions (quan hem vist que no és així):

“Els polítics i molts professionals pensen que les dones immigrants denunciaran per tenir els papers. Això és un prejudici i una creença errada donat que les dones no ho saben i la llei no ho permet, però hi ha molt desconeixement del tema estrangeria i els drets i condicions. Pocs professionals que coneixen el tema” (Asses. jurídica CAID, 2).

“..el expedient d'expulsió també s'inicia; el que passa és que aquest expedient d'expulsió queda aturat a l'espera de veure com es resoldrà aquesta denúncia, perquè clar, tampoc podríem permetre que hi hagi denúncies falses per poder regularitzar la situació.” (G. Po1, cap, 52).

Es més, les dones pensen que si denuncien les expulsaràn immediatament. Pot ser les dones hi hauríem de saber que amb la denúncia i l'ordre de protecció es pot activar la tramitació de l'expedient de “no expulsió”.

Quan xoquen els valors i les creences socioculturals del país d'origen amb les del país receptor la dona pren un posicionament defensiu i ambivalent, que es tradueix, entre d'altres formes en una exigència de recursos, sol·licitud d'ajudes socials i legals com a drets adquirits, creant desconcert i malestar en els professionals que les atenen. Aquest comportament conflictiu i negativitzat d'algunes dones immigrants es torna contra elles, considerant-les “exigents” i “aprofitades”, o be de “liantes” (en el cas de les llatinoamericanes):

“Demanen més recursos, es crea més dependència, se senten soles, més desvalgudes, exigeixen més..demanen a tothom en aquest sentit, però estan més estructurades” (educ.CAD2,4).

D'altra banda, els prejudicis negatius sobre la parella agressora provoca doble criminalització d'aquesta i perjudici indirecte envers la dona (i fills):

“Si és un home marroquí segur que va a la presó de dret.... S’aplica un estereotip molt bèstia, de que son uns caníbals, aniran molt ràpids a tancar als marroquins. O sigui la llei amb l’agressor és més dura amb algú considerat inferior, que no tant als catalans d’aquí, que fins que no es demostrï mitjançant informes i informes, no el tancaran”.(coord. Servei específic d’atenció, 4).

5.1.3.4 Culpabilització

Les dones son estigmatitzades quan el sistema socio-jurídic els atribueix la culpa davant diferents actuacions, es tracten d’actuacions incompreses pel sistema, especialment perquè no s’utilitza la perspectiva de gènere o d’estudis culturals en l’anàlisi del cas, o pels motius que hem comentat en els apartats anteriors. La culpabilització de les dones immigrants te a veure amb que “*no fan servir la llei, quan les institucions fan tot el que poden*”, o “*quan es fa molt evident la llàstima pel procés en el que està l’home agressor*”, o “*perquè la dona és inductora o provocadora del trencament de la condemna*”, o “*perquè la dona no és capaç de fer el canvi en relació a la seva situació*”, etc..

“Què hi havia darrere de tot això? “Pobrecito hombre, al que la mujer ha denunciado”. I m’ho deia un responsable de la guàrdia civil. Llavors jo crec que són totes aquestes sensibilitats que han de canviar. O et portaven els detinguts sense emmanillar. No:: si em porten emmanillat un que ha donat 0’50 en un control preventiu, em portaran emmanillat el presumpte autor de la pallissa o de la hospitalització d’aquesta senyora!” (J2,31)

“Senten que es posa en dubte la seva paraula d’una manera terrible. No només el que podríem entendre des d’una manera judicial. És a dir, tu estàs acusant algú i és normal que et puguin fer algunes preguntes, no? Però realment se senten molt culpabilitzades en el judici. Se senten molt culpabilitzades pel que dèiem. Perquè qualsevol petita cosa és agafada com per anar-li en la contra.”(T.R., psicol, 19).

5.1.3.5 Victimització

Les dones immigrants son doblement victimitzades: d’una banda per la parella, d’altra per l’aplicació dels dispositius reguladors de la seva estància en el territori, i del sistema de funcionament de les institucions. A més s’estableixen sobre elles estereotips (veure apartat anterior) que son les conseqüències a nivell psicosocial. Els atributs més freqüents en relació al seu estatus de *víctimes* que formen part de l’imaginari social son d’ *ignorants*: “viuen la

violència com una cosa normal”, o de “persones amb un retràs cultural”:
“aquestes dones funcionen com nosaltres fa 40 o 50 anys”.

Amb les dones marroquines, què passa?, hi ha molt la sensació de que aquestes dones funcionen com nosaltres fa 40 o 50 anys i per tant ja es normal que el marit les pegui, les hi faci el que sigui perquè fent una trasllació, “com què estàn retrasats”, i lo propi de nosaltres, es ser tolerants amb aquestes hirtories.(coord. Centre especiali. Atenció, 1)

5.2 Impacte del fenomen violència de gènere- immigració envers els dispositius sociolegals

En aquest apartat intentem detectar aquells aspectes que han fet replantejar les accions i pràctiques dels propis dispositius sociojurídics. Per això, recollim l'impacte i la influència que la incorporació del fenomen violència envers les dones immigrants ha generat dins del sistema d'atenció social i jurídic, i algunes de les respostes d'aquests sistemes. També es contempen pràctiques de resistència generats pels agents (dones i professionals) implicats en el fenomen de la violència. Destaquem els següents apartats:

5.2.1 Conèixer i replantejar-se diferències interculturals

Hem recollit les diferències percebudes i manifestades pels entrevistats, per tant, això no implica la descripció d'una forma cultural ni una forma de vida, si no alguns elements que destaquen (caldrían incorporar estudis de tipus antropològic, psicosociològics, etc..) per arribar a tal objectiu. Pero el que si podem, a través de la construcció d'aquest imaginari, és preveure alguns efectes i conseqüències del mateix en la interacció que els professionals mantenen amb les dones immigrants. D'altra banda, també es presenten diferències culturals, segons la procedència. Amb aquests resultats, ni molt menys volem “essencialitzar” formes culturals, així com tampoc “homogeneïtzar” a les dones procedents dels mateixos països. Malgrat això, son conscients de que amb la forma d'organitzar les dades creem aquest efecte, però també organitzem les dades en funció de com han emergit per part

dels informants⁶. A l'últim punt hem inclòs elements de resistència o disidència a les formes de categoritzar i etiquetar les experiències de les dones immigrants, donat que factors com el temps de convivència en el territori d'acollida, recursos materials o personals, etc.. poden ser més determinants que els trets culturals que se les associen pel seu lloc de procedència.

Comentarem les següents percepcions per part, principalment dels agents del sistema sociojuridic i el testimoni d'algunes dones:

5.2.1.1 Les relacions en la parella

Les dones occidentals han estat socialitzades en un concepte de l'amor que està per sobre de tota la resta: "si no tens amor, no ets res", "s'ha de fer qualsevol cosa per amor". Aquí s'entrellaça el mite de la maternitat (l'ésser d'uns altres, l'estar al servei d'altres) amb el de l'amor romàntic ("em dec al meu espòs"). Darrere de l'agressió justificada amb arguments del tipus "ho faig perquè t'estimo", hi ha una educació en l'amor romàntic que implica un desequilibri en la relació, en el qual es concep l'amor com control i possessió per part de l'home, així com de lliurament, submissió, prestació de serveis, sacrifici personal i renúncia per part de la dona (Camps i Schmal, 2007).

Aquest concepte d'amor romàntic no és el que es fa servir per constituir les parelles en cultures musulmanes, on, en moltes ocasions les dones son emparentades segons decisions familiars:

"Ahora la cosa ha cambiado, **me casaron, yo no quería**. Cuando lo ví yo no quería, me casé llorando,,,no lo quería para nada, porque no lo conocia de nada...La familia, tios , tias se preocuparon, pero el primer día que lo ví no sentí nada por él, no lo quería...me casaron" (Rad,1).

En aquest sentit, els professionals fan referència a dones magrebines visualitzen-les amb forta submissió envers el marit i la parella:

"Mostren interès de reconciliació amb la seva exparella, busquen explicacions on elles surten "culpabilitzades" i responsables de l'abandonament patit o de la greu situació de risc que viuen, aquestes explicacions pateixen dels mites de la violència familiar, que tenen fortament aferrats". (Mediadora salud Hospital Girona)

⁶ Això ens indica que malgrat el nostre afàn de no funcionar amb estereotips, tant informants com investigadores els anem construint amb les nostres dades.

I contrasten aquestes formes de relació amb les que manifesten dones que procedeixen de centre Europa, com per exemple el cas de dones romaneses, les quals manifesten més independència en relació a la parella.

“Tenen més recursos personals, i més independència afectiva. Mentalitat que afavoreix més, les rumaneses.” (dir. CAD1,2).

L'imaginari social sobre les dones llatinoamericanes presenta diferències, es construeix amb més heterogeneïtat, possiblement perquè la proximitat idiomàtica, i inclús alguns trets culturals resulten més familiars, d'aquesta forma hi ha més possibilitats en diferenciar-les segons països de procedència.

Malgrat això quan s'aborden relacions de parella hi ha un concepte generalitzat i estereotipat, de manera que es consideren a les dones de llatinoamèrica “més passionals en la relació de parella” “quieren más que nadie pero cuando odian, odian más que nadie”

“sobretot estic pensant en dones procedents de Llatinoamèrica, hi ha una percepció diferent de la relació de parella, més passional, on la violència s'entén d'una altra manera. És a dir, situacions que nosaltres entenem que són clarament de violència, les dones immigrants no la viuen clarament com de violència (T.R. Adv. E. Co, 14)

Son muy diferentes, yo no digo ni mejor ni peor, pero los rasgos culturales que tienen son muy:: promiscuos todos, eh. Se enamoran y se desenamoran muy:: pronto, no? Y cuando quieren, quieren más que nadie, pero cuando no dejan de querer, odian más que nadie. Yo puedo, a título:: también anecdótico, decir que muchos de ellos, y llevamos (.) ahora hace:: en Febrero, el día 29 de Febrero, hará dieci... veinte meses que funcionamos. Algunos de ellos los he tenido ya con otras parejas y a ellas también. Y estamos hablando de 20 meses. (J1, 8).

Malgrat les dones i els homes s'els cataloga amb el distintiu de “pasionals”, també es té la percepció de que hi ha una tolerància i acceptació de la violència per part de l'home envers la parella:

“ El maltractament en llatinoamèrica és més acceptat culturalment, sembla que l'home hagi de presumir.” (dir.CAD1,2).

5.2.1.2 El rol de la dona dins la família

En principi el projecte migratori pretén reproduir el model d'organització familiar existent en la societat d'origen. En el cas de les dones magrebines, argelines.. (musulmanes), la dona tendeix a quedar circumscrita només en l'àmbit domèstic. La situació d'aïllament produeix dificultats per aprendre l'idioma i establir relacions.

“Cal destacar que sovint, en els països on es permet la poligàmia, les dones que queden abandonades a l'origen són excloses socialment.”(“treb.social, CAD2, 1).

Una dona divorciada (i especialment repudiada⁷) te molt poques possibilitats de tirar endavant. Està molt mal vista aquí i allà. Hi ha el tema dels fills que si son homes l'home els pot demanar, si son dones no tant. En realitat la dona te molt poques sortides, la dona està mal vista i per aixó no es vol separar. Les musulmanes que sempre han estat tutelades per homes tenen moltes dificultats en tirar soles, “en visualitzar-se soles”, es molt difícil per elles. Així com una dona aquí li pot costar més o menys, tota la part econòmica, perquè les feines son precaries, a part d'aquests condicionats.

“Yo no quiero otro hombre, ni quiero ser rica, tengo tranquilidad..Yo no soy de nadie, soy tuya, yo ya trabajo, pero quiero entrar en mi casa con tranquilidad, estar con un hombre normal y corriente.. que no digas a los niños que su madre no va a trabajar que va allí con otros hombres. Mi hijo me preguntó si iba con otros hombres, te lo juro! Como si me pusiera un cuchillo en el corazón.”(Rad,2).

Malgrat aquestes dones estiguin aquí –generalment per reagrupació familiar- la presió familiar des del país d'origen és molt forta. La seva xarxa en general, li presiona perquè el matrimoni no se separi, malgram que estigui aquí.

“Antes de quedarme embarazada, la primera vez que lo vi borracho, ya me pegó. Te crees que estas en una familia normal, pero cuando lo ví el primer dia entraba borracho me asusté....me dijo puta, me empezó a pegar, puñetazos en la cara...a los tres meses de casados. Me fuí a mi suegra y me dijo: mi hijo no es así, desde que se casó. El me dijo que bebía. Desde los 15 años. Me quise ir a mi casa pero mi suegra y su hermana me pararon: que dirá la familia, los vecinos, que vergüenza!...Yo llevo 21 años escuchando a la familia. Siempre es lo mismo, cada vez que bajamos a Marruecos me trata igual delante de su madre, su madre ha visto como me pegaba y nunca habló con él, ni hermanos, bueno, sólo uno,,,que le decía tienes que cambiar, esto no es vida... Ya estoy harta de escuchar a la familia, siempre diciendome: aguanta, aguanta, que va a cambiar..”.(Rad, 2)

⁷ Al Marroc existeixen lleis on el marit pot repudiar la seva dona

Desestimen tornar al seu país d'origen, ho argumenten posicionant-ho en les millors oportunitats que els seus fills tindrà en el nostre país, alhora verbalitzen que seran rebutjades pel la gent del seu territori, ja que han estat repudiades per la seva parella, i han vulnerat valors bàsics en la seva cultura:

“Además el seu entorn continua sent el d'allà. O sigui, les persones són dependents, no només de la parella sinó del cunyat, de l'amic, del jefe del seu marit” (G, Po2, coord., 6)

De totes formes, com comenta una professional, la dona magrebína te molta autoritat dins de la llar, hi ha molt respecte a les mares:

“No es por religión en el Corán no dice a una mujer tienes que tratarla como una perral. Al revés la tiene que tratar como una santa, es la madre de sus hijos. Todo lo que él puede hacer por ella mejor “(Rad, 3).

Per aquest motiu, la dona sap que te el seu protagonisme dins de la llar, amb la cura dels seus fills i el seu marit, i és des d'aquí on és considerada i valorada, on te l'autoritat moral i social:

“Clar una estratègia per una dona marroquí igual és casar-se i pactar amb el pare.. amb quin home es vol casar, perquè? Perquè tindrà el poder a través d'aquesta relació”.(coord. Servei específic atenció, 6)

No hem recollit dels informants relats que ens situen en el paper dins la família de les dones llatinoamericanes, però tenim informacions procedents d'investigacions (Ñañez, 2001). La posició que sovint ocupa la figura femenina en la família i en les relacions de parentesco, sol ser de molta major rellevància, presència i força que la figura masculina. Així, per exemple en la cultura veneçolana, el modelo de família està fortament estructurat, però amb una estructura particular, que no està centrada en el pare o en la diada-triada: pare-mare/fills, com en el model occidental modern, sinó que està centrat en la mare. El subjecte masculí manté una relació “tipus filial” amb el subjecte femení, i el femení manté una relació “tipus maternal” amb el subjecte masculí. Així, la figura “forta” és la mare, el pare gaudeix d'una ausència “simbòlica”

Seria interessant explorar més el concepte de família i rol de dona d'altres llocs i cultures, per exemple les polígames, però l'objectiu i les possibilitats del treball no ho permeten.

5.2.1.3 Les relacions amb la xarxa social (xarxa natural i xarxa professional)

La percepció o l'imaginari social dels professionals sobre la xarxa que desenvolupen les dones immigrants en funció del territori o lloc de procedència és:

En el cas de dones del Magreb (i musulmanes), com hem comentat existeix un aïllament important, tenen contactes amb familiars propers. En el cas d'Ami la denúncia per maltractament va ser gestionada pel seu germà que vivia també a Barcelona, quan la dona ja va arribar a una situació insostenible. Malgrat viure a prop, i mantenir una bona relació, el seu germà tenia poca informació sobre ella, tal és que Ami va tenir el segon fill i el germà es va enterar al cap de dies de sortir de l'hospital.

“Les magrebines, torno a dir, son les que estan menys informades perquè no surten del seu clan. I el clan les amenaça, el clan, no el marit, el clan” (G, Po2, 23).

“...El y su hermano abrieron el bar y yo bajaba a trabajar. Ellos nunca me han dado nada..si la niña quería comer yo no podía darle, si cambiarle el pañal tampoco porque él no me dejaba. Después vino mi cuñada, yo estaba de 8 meses y me preguntó “te ha llevado alguna vez al médico?” y yo..nunca. ¿Y la niña, la has llevado alguna vez al médico a ponerle alguna vacuna? Y yo: nunca. ¿Ni tu hija ni a ti, nunca os llevó?. Es que yo no sé ni donde ir..Luego fué con ella y el médico vió a la niña: está bien...yo comencé a perder aguas, dos semanas con aguas, él no me quería llevar..y mi cuñada me llevó al hospital del XX y allí me sacaron el niño, ¡menos mal, estaba a punto de morirse!”.(Dona2,4).

El tracte amb els serveis d'atenció està motivat per qüestions no directes amb l'abús de la parella:

“I es cert que el treball amb les dones marroquines és difícil o força complicat perquè aquí vénen gairebé sempre perquè el marit las ha abandonat, no perquè elles tinguin consciència de que han abusat i tinc uns drets. Llavors això es tot un altra tema”.(coord. Centre específic atenció, 1).

Les llatinoamericanes es perceben amb més xarxa social i establiment de nexes de més solidaritat.

“.. tenen més solidaritat entre elles, amb algú conegut poden tenir les portes més obertes, el llenguatge..”(dir.CAS1,2)

Les formes de convivència que estableixen (pisos-patera, habitatges ocupats per moltes persones..), si d'una banda constitueixen un suport, d'altra creen conflictes de convivència que faciliten situacions de violència.

“Colombianes... Perquè també tenen un sistema de relació molt diferent, de relació personal, eh. Jo crec que també s'hi ha d'afegir tot un sistema que jo crec que és un tema que en algun moment els ajuntaments hauran d'abordar: aquests pisos-patera, eh! Perquè allí la interrelació que hi ha de gent que conviu, diferents parelles, amb tota una sèrie de situacions tenses que aboquen a situacions de violència, amb implicacions de relacions personals, bueno... tampoc no ens enganyem. Tot això fomenta... bueno, una forma de relacionar-se diferent a la que tenim nosaltres, que vius cadascú viu al seu pis amb la seva parella” (Adv Eca, 3)

Els esquemes d'actuació de les institucions del seu país no coincideixen amb les funcions que aquestes institucions tenen aquí. Un cas rellevant és el paper i us de la policia:

“Clar, allà la utilització de la policia com a element preventiu i controlador és molt important, allà la policia té un element important de control. Una dona crida la policia, la policia arriba allà, dona dos clatellots i diu: como vuelvas a tocar a tu mujer venimos y te partimos la pierna. A ver, per dir-ho, te detenemos o te llevamos i tal. Quan arriben aquí el funcionament és el mateix, jo truco a la policia perquè si arriba borratxo a casa, perquè m'ha pegat, inclús s'ha produït una agressió sexual en el context d'alcoholisme, i el criden no tant per denunciar la violació o l'agressió sexual sinó perquè no ho torni a fer, o perquè estaven els nens” (coord. Equip tècnic jutjats, 17)

Es marca una diferència amb les dones provinents dels països de l'Est o centre Europa, en el sentit que aquestes últimes fan una demanda, d'una banda de habilitats i capacitacions per sortir-se, i d'altra de la reivindicació de drets. En el contacte amb els serveis d'atenció no solen fer demanda de la part d'atenció psicològica o terapia:

“la deportació, ho tenen a la boca cada dia, inclús les llatinoamericanes també, que lis diuen no hagas nada malo, que te deportarán, així com les de l'est no, són diferents, són molt més obertes..., “a mí no me deportas perquè te deporto yo a ti, porque yo digo lo que has hecho, porque:”, tienen más fuerza (..)“(GPO, mediació, 4).

“Les senegaleses, gambianes...aquí (al centre) ve la segona dona. Hi ha la poligàmia, totes estan aquí, viuen juntes. Ens acostumen a venir la segona dona, articulem més des de l’habilitat i la capacitat amb tot lo que son drets i estratègies diferents que en fer un procés de psicologia.Les romaneses són fantàstiques en el procés de recuperació, demanen “dona’m ales”, com et faig visible en dret . Sembla que han estigmatitzat més nosaltres la prostitució que no pas elles.no tenia trauma per fer prostitució “fem el que toca”, no dolor ubicat com quadre postraumàtic. Les noies que han passat per això i vénen aquí vénen pels drets, lo que li neguem nosaltres (documentació...)”.(coordi. Servei específic atenció, 2-3)

“Els hi costa rebre un ajut psicològic, no els hi entra..per les magrebines especialment, entendre aquest tipus d’ajut. A les dones gitanes també, per les seves mentalitats les és molt difícil.”(dir. CAD1,3)

5.2.1.4 Resistències i processos de transformació

Dels relats dels informants obtenim informacions que constitueixen dissidències amb els discursos dominants. Aquestes dissidències es caracteritzen per:

Assumir que la violència de gènere és dona en molts països (desenvolupats econòmicament i tecnològicament o no tant), independentment de la cultura, malgrat que la cultura pot determinar formes de manifestació i situacions més intenses i opressives per les dones:

“..però moltes vegades el maltractament son de parelles d’aquí, no de Llatinoamèrica o el seu marit. Han vingut soles, han conegut aquí al marit. Comparades amb les magrebines, les llatinoamericanes, les parelles son d’aquí, formades després de que han marxat del seu país. No em costa que els homes siguin més violents d’un país o d’un altre. Al nord d’Europa em costa que també hi ha molta violència, realment no se quins son els paràmetres, pot ser no son per tots els llocs iguals. A tot arreu hi ha. Va relacionat amb la forma de vida, beure el cap de setmana els de Llatinoamèrica, com al Nord d’Europa. Això crea més violència el cap de setmana. Aquí es veu durant tota la setmana. Amb més acceptació cultural o menys, la dona és maltractada sempre.”(dir.CAD1,2).

Partir de la violència de gènere com un problema extensiu i genèric, però
ahora intervenir segons les seves particularitats i formes variables en cada lloc,
en cada persona, en cada moment sociohistòric:

“M’he trobat situacions de violència de gènere amb les sud-americanes de determinats països, no en tots són igual, Equador, un nivell de dependència:: a l’alcohol (.) és que no:: se:: no sé, per ells divertir-se és beure, moltes vegades, que no pas:: magrebins “(treballadora social EAP, 16-17).

“No es pot generalitzar perquè les víctimes són diverses, les violències són diverses i per tant en base al tipus de... a la persona que tenim al davant hem de decidir una mica tots plegats, sobretot ella, què s’ha de fer.”(Adv, E.Co, 12

Traduir la violència de gènere en funció del significat que assoleixi per les persones implicades, i alhora confrontar les posicions en joc (culturals, polítiques, etc..) per extreure elements per a la intervenció:

“jo no faria mai amb un home, que es omplir una habitació amb espelmes, el llit cobert de pètals de roses,...el que tu has vist en un serial o una fotonovel·la.. Es que vivim les relacions i la sexualitat d'una manera diferent. No té a veure com la construïm nosaltres a com la construeixen elles.. El fet de posar pètals de rosa, etc.. no és una submissió, és una forma d'entendre la relació. .. indica que tens cura en un espai de relació... “(coordinadora, Servei específic atenció, 2)

Considerar a les dones immigrants com agents actius en la seva pròpia transformació, persones que tenen inquietuts, que busquen millorar la seva situació i la dels seus, persones capaces d'ajustar formes de vida diferents, amb possibilitats de construir nous models:

“..aquestes dones que han buscat una promoció personal i professional, en l'arribada de la seva parella, s'ha donat un xoc amb models dominants del seu país d'origen. Ell se sent desubicat i amb una *clara pèrdua de poder*” (treb. Soc. CAD2,1)

“Mis hijos decían: no era un padre para nosotros, era un demonio. Se lo dije así, te lo juro: cuando entras aquí mi corazón late a cien, de miedo,eres un demonio. El me dice: tu has cambiado, antes no decías nada, aguantabas”.(Rad,2).

“També les de les segones generacions, la violència construïda en el joc de les dues cultures, la inadequació del rol femení de la noia que està aquí, que veu els avantatges d'aquesta cultura, però a l'hora vol continuar amb la d'allà. Llavors estan les que se'n surten i les que no ho saben, no les despleguen.

És variat, diferent si aquestes dones pertanyen més a comunitats rurals que si són de ciutats grans...”(coord. Centre específic atenció, 2).

Trencar l'ús de perfils o tipologies per definir a les dones que pateixen violència, siguin d'on siguin. Proposar l'ús de contextos de risc, d'indicadors que puguin conduir als professionals a realitzar una òptima detecció i intervenció:

“De tot a l'hora..esclar, volem resumir-ho tot com fórmules..tal com: “com concibeixen la violència les marroquines?”, doncs bé, quina complexitat!.,quina diferència hi ha entre les marroquines, sudamericanes, catalanes, etc..?, doncs qui s'ho va inventar això, aquesta formulació?”(coord. Centre específic atenció,2).

“És:: jo no parlaria de perfils, jo intentaria que de cada cas fos diferent, i parlaria en tot cas d'indicadors, i que hi ha en tot cas instruments que s'estan validant (..)per exemple lo dels escenaris, si es dona aquest escenari el risc de reincidència és nul i si es dona aquest altre escenari doncs el risc és, bueno, més elevat “(coord. Equip tècnic jutjats, 15-16)

5.2.2 Plantejar intervencions des de referents particulars, relatius a les formes de convivència en societat. Pràctiques professionals reflexives.

5.2.2.1 Diversificació del tipus de resposta per part dels serveis

Diversificar el tipus de respostes per part dels serveis per a millorar l'accessibilitat i l'èxit en les possibles intervencions amb dones immigrants. En les informacions proporcionades sorgeix la idea de generar canvis i propostes que flexibilitzen les respostes que fins al moment s'han estat donant però que no han estat efectives.

“Y viven el:: el maltrato de una manera completamente diferente, creo yo, eh, que la mujer de aquí. A ellas les cuesta mucho menos denunciar y mucho menos arrepentirse. ... La mujer de aquí es:: le cuesta más ir a denunciar, no? Y:: le cuesta más arrepentirse.”(J1, 9).

Els discursos dels agents i professionals que treballen en l'atenció de dones en serveis socio-sanitaris de base, destaquen que la denúncia -quan la dona és immigrada irregular- és un recurs que s'utilitza quan el problema requereix una solució d'urgència.

“Les dones gitanes fan cua allà a la comissaria al carrer... això demana un tipus de treball en la comunitat que s'ha de fer, i els hi passa com a les marroquines quan en algunes la gitana és repudiada pel marit, no vegis el que s'engega al darrera, i a més amb els fills. Anar una mica més lent en el procés, assegura les garanties envers aquesta persona, i això és savi, quan tens professionals que saben que passa”. (coord. Servei específic d'atenció, 4).

5.2.2.2 Partir dels propis referents de les dones

Es tracta de partir dels elements constitutius de la identitat de la dona. Tant la comprensió, com la reconstrucció de les dones s'ha de fer partint del que son. El procés és una deconstrucció per tornar a construir, la qual cosa les permet prendre consciència de situacions fins ara indefinides (pot ser viscudes amb malestar). El procés consisteix en utilitzar la inèrcia de mecanismes i processos

que ja està engegats en les pròpies dones però per direccionar-los envers altres objectius, altres metes. Els referents culturals: religió, formes que assolixen les relacions sentimentals amb els altres...son constructes que no poden esborrar-se, si els esborrem, esborrem el "jo", "la subjectivitat" de la dona, i a més, actuem de forma discriminatòria, ja que *desconsiderem* la seva situació de partida i *negem* les seves possibilitats de recuperació en relació a altres dones. Es tracta de transformar-ho:

"La religió té un paper important, els serials que fan a la TV te un pes en les llatinoamericanes, com conceben la relació amb l'altre. Nosaltres estem obligades a saber, no puc fer un procés de recuperació d'una dona oblidant-me de tot aquest imaginari cultural que s'ha construït i que per ella és el seu mon, la seva manera de veure les coses.... Però en un procés de recuperació tinc la responsabilitat de partir del seu model, perquè el que si tenim en comú totes les persones és saber qui ens tracta bé i valorar què vol dir, i qui ens tracta malament. Això és comú a totes les persones, siguis on siguis "(coord. Servei específic atenció,2).

"Déu és important per les evangelistes colombianes, El Corà per les musulmanes:: elles fan servir el que poden per construir, per canviar situacions, a partir del que tens... pots construir, no pots negar el concepte de fe, religió, del *padrecito*... hem de partir d'aquí, d'entendre que per elles és molt important... no podem destruir això per fer recuperació de les dones. Poc a poc anar obrir escletxes perquè busqui el seu camí."(Direct. Coordina, equip especialitzat, 18)

"Jo sí que penso que he de partir del seu imaginari cultural, a una dona marroquina te una manera d'entendre de ser dona i la he d'escoltar i respectar, i aquesta manera està matisada i construïda en aquest present que anem modificant. I que jo m'horroritzi que s'ha de posar vel o no, i que si no el porta és més alliberada, no es des d'aquí des d'on he de partir, sinó de pensar que aquesta dona pot construir pràctiques de llibertat amb el vel posat, totalment igual que les catalanes, sempre que ella tingui estratègies, i això és la meva funció afavorir-les a partir de com ella llegeixi. No a partir de com jo penso... doncs si no, nego que tingui un espai de recuperació com una catalana."(Direct. Coordina, equip especialitzat,18).

"exemple, dones d'Àfrica negra que expliquen el procés de mutilació, qui va concebir la mutilació com violència?. Ara tenen concepte que és violència perquè els hem dit, evidentment que havien de dir-lis, fa mal, tenen repercussió en la seva sexualitat, etc.. però és occidental. En quin punt les dones de distintes cultures saben que això és violència o no, són conscients?,..... En la meua vida vaig canviant què és la violència a mesura que passen coses". (coord. Servei específic atenció, 3).

5.2.3 Replantejament dels límits de la violència de gènere

La violència de gènere com diu el terme és limitada en el gènere, si desapareix el gènere, o les accions socials que es desencadenen a partir de la existència de gènere, podem dir que la violència de gènere quedarà erradicada. Però el títol d'aquest apartat correspon a intentar esbrinar fins a on s'allarga la definició del concepte, es a dir, contemplant la violència de gènere més enllà de la parella. La existència de dones immigrants que pateixen violència ens ha permet ampliar la visió dels límits fins on arriba aquesta violència, i per tant la possibilitat de contemplar-los per reconduir la intervenció (està idea te relació amb l'avantprojecte català envers la violència masculista).

5.2.3.1 La violència de gènere més enllà de lo interpersonal

Concebre la violència centralitzada en el sí de la parella significa que altres violències envers la dona no gaudeixen del mateix estatus ni consideració socio-jurídica. Els casos d'extirpació de clítoris, prostitució amb dones immigrants, etc..ha portat que la reflexió i accions contra la violència vagin més enllà de la relació en parella i de les relacions interpersonals. Es tracta d'enquadrar-la en un marc institucional, polític, econòmic, i això fa que les intervencions, a més de les interpersonals i individuals, han d'anar dirigides envers aquest poderosos marcs socials (com deien, el nou avantprojecte català incorpora aquest concepte de violència menys reduccionista):

“una puta assassinada és una puta assassinada, és un homicidi però nada té a veure amb que en el món hi ha homes o dones, en com construïm la relació entre homes i dones...has de veure que és un assassinat, homicidi i ja està. Tot es va invisibilitzant, perquè s'ha focalitzat només en el tema parella (la violència de gènere)”(coord. Servei específic atenció, 6).

“Jo sóc una gran defensora de l'avantprojecte català, i no tant del d'Espanya. Fa salts ideològics i conceptuals que són molt interessants. És molt radicalitzat, està ubicat en una postura feminista ben entesa: “qualsevol agressió que rebí una dona a mans d'un home” i són totes, no només a casa”.(Coord. C. específic atenció, 1)

Replantejar-se el concepte de violència en la parella dins d'un marc més ampli, dóna una altra dimensió i nivell de comprensió en la seva valoració. Recollim com exemple el cas de les dones mexicanes i el patiment de violacions per part dels homes de la comunitat:

“les dones mexicanes amb tot el tema del femicidi deien de la seva parella: com a mínim aquest borratxo que me pega cada nit és un, però si jo me quedo sola aquí, cada nit seran molts, perquè per tothom sóc d'aquí, i això és una forma de protegir-me, indicar-les que jo no sóc de tota la comunitat perquè em facin el que els doni la gana. A més, ja sé com fer-ho perquè es quedi tombat allà i.”.(coord. Servei específic atenció, 6)

5.2.3.2 La violència de gènere des de la perspectiva dels fills

Hem trobat dues qüestions rellevants:

Es dona el fet, que dones que han sigut tractades amb violència reproduïxen aquest comportament amb els seus fills, es a dir, actúen amb violència sobre altres més dèbils. Especialment a les Cases d'acollida es pot observar aquest fenomen que trenca també amb l'estereotip *victimista* de dona que pateix maltractament. De fet, aquesta idea “dones que pateixen violència i a la vegada exerceixen violència” (Cárdenas i Albertín, 2004) no està llunyana de les nostres realitats quotidianes.

“Dones que han viscut la violència i tracten als fills amb molta violència, és un tema que es molt dur, perquè veus als fills, hi ha altres dones al costat, etc...”

Pels professionals tema dur a tots els nivells. Sentir relats és dur, però més dur es treballar amb dones que reaccionen amb violència, que parlen amb els seus fills amb paraules molt bèsties, que els tracten amb violència, que tenen molta, molta violència..i aquest tema ens fa molt mal, quan veien als nens tractats malament, els professionals es cremen molt. Primer perquè hi ha un nivell d'atenció i conflictivitat molt alt, perquè, sobre tot amb les dones d'aquí..es crea conflicte perquè la convivència del dia porta tensions, la normativa , que es difícil d'acceptar...” (dir.CAD1,4).

El tema de la paternitat. Es planteja el paper que pot tenir la figura paterna agressora: d'una banda, viscuda pels fills com a violenta amb la mare i amb ells mateixos; d'altra com a figura paterna –en ocasions present, però principalment absent-. Estudiar els efectes que provoca en els fills aquesta

experiència pot servir per reconduir determinades intervencions preventives de cara a ells.

“..També la dona pateix pel fills quan son petit i marxen amb l’home maltractador o els porta l’home quan està begut, etc..”(dir.CAD1,4)

“No le hablo nunca mal de su padre, ¡y no será por falta de ganas!, porque a pesar de todo es su padre... Cuando crezca se dará cuenta de todo ..pero no quiero que crezca con odio hacia alguien que ni conoce...Ahora no tiene sentimientos ni buenos ni malos. “(Sol, 2).

Cal analitzar i treballar més sobre la qüestió de la violència envers els fills, els efectes que els pot comportar una relació violenta i continuada envers la mare, la resposta també de violència de la pròpia mare envers els fills (com una projecció d’aquesta envers ells), així com la intervenció amb l’agressor des de la seva posició de pare. Del Caño i Castellò (2007) des d’un enfocament terapèutic es pregunten: Com transmetre la imatge del pare violent als fills?. Una resposta consisteix en separar la “part de dona” de la “part de mare”, això permet al fill/s respectar la figura paterna dins de la violència.

5.2.3.3 La violència psicològica i moral

La violència psicològica i moral és la part de violència més invisibilitzada pel sistema sociojuridic, possiblement per les seves dificultats en detectar-se i la falta d’eines per a tal fi, però també per l’escàs protagonisme de la “víctima” en ocasions. Aquesta violència s’ha de considerar en funció del coneixement del *context* on es troba la dona, i en funció de la seva *experiència subjectiva*, especialment en les dones immigrants, on la comprensió de les situacions on estan immerses son fonamentals per entendre perquè reaccionen així, o perquè prioritzen certs comportaments envers altres. En l’exemple que ve a continuació expliquem perquè una dona que viatja al seu país de visita a la família renuncia a posar una denúncia envers el seu marit. La dona prioritza la necessitat d’estar amb la família per sobre de les mesures envers el mal que li fa la seva parella:

“Cuando recogí dinero para marchar, la niña tenía 5 años y el niño 4, pues bajamos. El no trabajaba nada.....En el viaje de autocar hasta Málaga me empezó a llamar de todo, yo lloraba, hasta que me pegó puñetazos delante de todo el mundo, vino la policía...me dicen: “¿vas a denunciarlo?”, yo quería denunciarlo...la policía me dijo: hay testigos aquí. Pero la policía me dijo que si denunciaba volvía a Barcelona, él se queda aquí en

el calabozo y tú te vuelves a Barcelona....cuando me dijo vuelves a barcelona, dije: “yo ni hablar”, “llevo 5 años esperando a ver a mis padres, y no, no vuelvo a Barcelona”, no voy a denunciar, quiero ir a mi país, a ver a mis padres...”(Rad, 4).

La violència psicològica i moral és un constructe que fem servir en el nostre llenguatge, i pot ser no tant en el llenguatge de dones procedents d'altres contextos diferents (hem vist com moltes no entenen o rebutjen la idea de terapia, tractament psicològic...), malgrat això, un anàlisi considerant aquest tipus de maltractament *menys objectivables* es fonamental per revelar les condicions de dominació en funció del gènere (Cubells i al., 2006).

“..existeix en aquest cas una violència de caràcter psicològic, que crec que serà les violències que nosaltres –amb el temps- veurem més i per tant hem d'intentar ser més eficients tant en la seva detecció com en el seu càstig penal, per dir-ho d'alguna manera. En aquest sentit és important destacar que a part del dany psicològic que podem acreditar amb la seqüela corresponent, lògicament ja sabeu que es pot reclamar també pel dany moral.” (T.R. Adv. E. Co, 13).

5.2.4 Prioritzar la recuperació de les dones

Quan pensem en la finalitat de les intervencions sociojurídiques caldria tenir present un objectiu màxim: la recuperació d'aquella dona, i això ens han reflexat els informants en algunes intervencions. Recollim a continuació alguns aspectes que han destacat que tenen a veure amb aquest fi:

5.2.4.1 Retardar el procés judicial

Es tracta en alguns casos de retardar l'entrada en el procés judicial i fer servir altres mecanismes per “*enfortir a les dones*”. (ja hem parlat del moment de fer la denúncia, de la situació amb els judicis ràpids)

“una de les nostres obligacions com equip, es arribar a les dones molt abans de que comencin el procés judicial, que no sigui necessari la utilització del procés judicial. Per sortir de la violència, perquè entrar en el procés judicial. És un increment de la violència, no ajuda, al revés... No cal la denúncia, hi ha la possibilitat de si ha bons especialistes que deriven, donin consell que garanteixi més la seva protecció i seguretat.

Una dona posa una denúncia i el mossos veu les conseqüències i diu, no, ves al CIE. L'avantprojecte articula aquests recursos sense passar per la justícia, les dones aprendran a resoldre... a la llarga hi haurà de funcionar diferent.” -(coord. Servei específic atenció, 7)

5.2.4.2 Discriminar relacions conflictives-violència de gènere

Cercar mecanismes discriminadors entre conflictes de parella i violència de gènere, i usar la mediació en cas de conflictes dins la parella. Es parla del tema de les denúncies “creuades”, es a dir posades per ambdós membres de la parella.

“Tot això, estaries, estaries exclouent tota aquesta situació de la de la:: de la reparació-mediació penal. No ens ho hem plantejat seriosament perquè la llei ho exclou d'entrada, que hi ha indicadors que et podrien indicar què casos sí i què casos no, Però dir que no es pot mediar en qualsevol situació de violència envers la dona em sembla exagerat.”(Coord. Equip tècnic jutjats, 9).

5.2.4.3 Formes d'intervenció més integrades

Així mateix es plantegen estratègies de difusió d'informació en instàncies que són més pròximes a determinats col·lectius, és a dir, que poden detectar situacions de violència i que poden fer derivacions, per exemple, serveis socials o sanitaris de base i associacions. La informació interinstitucional i la coordinació resulten essencials per a difondre informació sobre un servei, afavorir l'accessibilitat i continuïtat a les instàncies d'atenció, desenvolupar vincles de confiança, tant interinstitucional com entre dones i institucions:

“Concretament, es tracta de que ens coneguem tots, el que està fent cada servei, de manera que hi hagi bones coordinacions, es delimiti el camp en que cadascú treballa perquè dues entitats no facin el mateix, per aprofitar recursos i millorar l'assistència, ja que som pocs i hi ha pocs diners..., i això suposa establir un vincle de confiança entre la unitat i l'equip tècnic”.(coord. Equip tècnic jutjats, 2a part, 3).

“té un germà aquí que té la sort que està molt arrelat al país i va detectar una situació:: a veure, val a dir que quan ella li deia que la maltractava, li va dir que era el seu marit i que havia d'aguantar. Però va arribar un moment que el mateix germà va veure que no era de recibo,i a través de una assistenta social que coneixia, ens la va portar, no?.”(Adv.E, 2).

5.2.4.4 Importància de la xarxa social informal

Incorporar i treballar amb la xarxa natural de les dones (família, amics, veïns), donat que especialment, les dones necessiten connectar-se a la comunitat d'acollida, conèixer les seves formes de vida i socialitzar-se. Cobra importància el treball amb famílies que no reconeixen la violència i/o pressionen per que la dona torni amb la seva parella, fomentant la culpa o la responsabilitat de la dona, basant-se en que: “*la seva família ha escollit aquest marit*”, “*ella ha escollit aquest marit*” o “*ella ha escollit marxar-se a altre país*”, o bé, en termes de que és una vergonya per la família, o de conseqüències que portarà als fills.

En alguns casos, dins de la família d'origen s'han donat situacions de maltractament entre els progenitors, aquesta relació de parella s'ha viscut com una relació matrimonial *normalitzada*, on un cop més la violència és sostinguda pels mites socioculturals (Camps i Schmal, 2007).

5.2.4.5 Excessiva judicialització en la intervenció envers la violència de gènere

Es valora una excessiva judicialització del tractament de la violència de gènere, malgrat es reconeix els seus efectes positius, però es proposen mecanismes alternatius per abordar la problemàtica, degut als efectes perversos que genera l'aplicació legal (criminalització i/o victimització):

“la llei és que és una llei bàsicament penalista, i no s'han pogut executar la resta d'àrees i la resta de mesures que en un moment donat contemplava”(T.R. psicol., 15).

“..y, entonces, desplazan este problema que tienen al juzgado para que sea el juzgado el que tome una solución respecto a este problema y, por supuesto, esto no es la solución” (treball. Social EAP, 8).

Un aspecte a considerar que emergeix de les nostres dades és la pressió que pot exercir la dona o la pròpia família envers la parella agressora perquè faci teràpia. Els treballs de Del Caño i Castelló (2007); Ponce (2007) confirmen que molts homes agressors acudeixen a teràpia arrel de la influència de les seves parelles.

6. Conclusions i propostes

A partir dels resultats hem vist dos aspectes que cal tenir en consideració quan analitzem les pràctiques sociolegals i la violència de gènere en la parella i en dones immigrants: d'una banda *els efectes de caràcter psicosocial que el desplegament dels dispositius sociolegal provoca en les pròpies dones tenim present la variable "immigrants" en el sentit de "venir d'altres territoris o cultures diferents a la d'acollida"*; d'altra banda *visualitzar l'impacte que el fenomen i les experiències de violències han tingut sobre els propis dispositius sociolegals i en què mesura provoquen o poden provocar canvis.*

En relació a la primera qüestió hem mostrat com el fet d'identificar a les dones amb la "categoria immigrant" provoca efectes, principalment perquè aquesta categoria està construïda per dos discursos o lògiques dominants en l'imaginari social i institucional:

- a) la llei o Reglament d'estrangeria, que fa que les dones es construeixin en funció de si estan en condicions irregulars o no, i
- b) el discurs cultural, que fa que aquestes es construeixin a partir de categories culturals, atributs que són essencialistes i deterministes en la formació de les identitats.

El nostre objectiu no ha sigut analitzar aquests discursos socials dominants, malgrat pensem que comporten molta importància a l'hora d'entendre i comprendre com es genera i tracta la violència de gènere. Hem partit de la seva presència com a marc en el qual recollim i analitzem les dades (d'aquí que a la nostra mostra hem contactat amb dones en situació regularitzada o no, hem contemplat variables com les "diferències culturals percebudes pels professionals que tracten amb aquestes dones", etc.).

D'altra banda, i en relació a la segona qüestió, també ens interessava valorar com aquestes experiències viscudes dins de les institucions sociolegals podien alterar les seves pròpies dinàmiques, d'ahi a visualitzar què possibles aspectes resultaven susceptibles de transformació dins de les pràctiques institucionals i perquè raons i motius estaven sostinguts.

Durant els resultats hem tractat en conjunt les institucions: d'intervenció en serveis socials, sanitaris i juridicopenal ("institució sociolegal"), hem de dir que malgrat hi ha considerables diferències en quan a les lògiques que las regeixen, també comparteixen pràctiques comuns, representades per professionals juristes i de les ciències psicosocials i sanitàries (així per exemple en els contextos jurídic-penals treballen psicòlegs, treballadors socials, educadors.. , o en els contextos sociosanitaris treballen assessors jurídics). De totes maneres, en situacions que aquest contextos institucionals s'ens han presentat diferenciats, hem considerat aquestes diferències dins dels resultats. A més, hem partit de treballs (uns fets sobre la violència de gènere en contextos jurídic-penals i altres en contextos psicosocials –veure bibliografia-) que ens han facilitat una mirada amb la pretensió de no ser homogeneïtzadora de contextos i lògiques institucionals.

Els resultats indiquen que els dispositius sociolegals envers les dones immigrants tenen, d'una banda, efectes protectors com facilitar eines, habilitats i recursos, defensar drets de les dones, capacitar perquè aquestes siguin agents de la seva pròpia transformació i aportar coneixements i valoracions sobre els contextos de risc que poden afavorir la violència. Però per altre costat, produeix efectes negatius com augment de la vulnerabilitat, desamparament i indefensió (per manca d'acompanyament a la dona, fragmentació del procés d'atenció, manca d'informació i coneixement de les dones sobre les institucions i els processos d'intervenció, manca de recursos..) i estigmatització de les dones.

En relació al segon objectiu, destaquem alguns efectes generats pel fenomen de la violència de gènere dins dels dispositius sociolegals i que tenen a veure amb mecanismes de dissidència, fissures, dilemes, vehiculitzats pels professionals i per les dones entrevistades que permeten repensar i intentar propostes de canvi per optimitzar el tractament del fenomen de la violència de gènere. Aquestes propostes tenen a veure amb les següents idees:

Disminuir la judicialització dels casos. Es qüestiona el paper protagonista que té la institució jurídicopenal en el tractament de la violència de gènere, doncs la judicialització dels casos no serveix, s'ha de recorre a altres formes d'abordatge, especialment des de la institució sociosanitària i des de la xarxa informal (família, amics, coneguts, i associacions o grups específics de dones) per detectar i treballar amb les dones que pateixen violència en la parella. És important, així mateix, contar amb mediadors culturals, que puguin apropar als professionals les visions i significats de les dones immigrants.

Els resultats també ens indiquen l'existència d'elements de resistència o dissidència dins la lògica racional de les institucions (quan els ideals que propugnen son qüestionats per les pràctiques i experiències amb les dones immigrants amb les que els professionals es troben involucrats quotidianament). Per exemple, quan aquestes dones no fan us de la denuncia o la retiren per por (a la reacció de l'agressor, a l'abandonament sense recursos, etc.), per culpabilització davant la relació de parella, per pressions familiars, per desconeixement o falta de confiança en les institucions, etc. O quan tampoc entenen el llenguatge jurídic, o psicosocial i falla la comunicació; o quan es presenten amb comportaments d'exigència i de reclam a les institucions del sistema sobre tenir més drets; o quan desconsideren o no entenen la necessitat de teràpia. Inclòs quan actuen i reproduïxen la violència amb els seus fills.

També les resistències per part dels professionals quan estan considerant els contextos de producció de la violència, quan s'acosten a les formes de significar i de construir-se d'aquestes dones. Especialment quan consideren la violència de gènere envers aquestes dones més enllà d'una relació interpersonal de parella, es a dir, consideren una relació interpersonal on s'aboca, se projecta

una lògica social, política, econòmica, cultural opressiva, principalment per la dona. I especialment, quan es plantegen els efectes de les seves intervencions, mitjançant l'obertura d'espais per treballar el trencament de les categories establertes, de qüestionar-se les pròpies posicions i fer relectures des de les pròpies experiències d'intervenció. Només en la mesura que puguin prendre consciència des d'on intervenen, i qué discursos socials dominants mobilitzen, es possible establir una relació amb els altres de caràcter més transformador.

Per portar a terme aquest supòsits plantegem dues qüestions bàsiques:

a) Introduir una mirada o perspectiva de gènere i d'estudis culturals dins dels sistemes d'intervenció amb dones immigrants. Davant la complexa realitat de la violència, es requereixen enfocaments que puguin donar claus més comprensives que explicatives, i claus que permetin replantejaments crítics amb les lògiques dominants en el sistema, si volem ensortir-nos d'aquest problema social.

b) l'ús de models que s'inscriguin en una ètica de la cura (Izquierdo, 2003) per sobre de la ètica de la sanció penal. Aquests models es conceben com "integrals", amb participació de col·lectius heterogenis de dones (i homes) que se sentin implicats i compromesos. Es destaca també la importància de la proximitat i la continuïtat en els contactes socioprofessionals amb les dones. Aquests tipus de contactes és la millor manera per detectar situacions habituals, cròniques, de violència de gènere, així com permeten valorar la xarxa social de suport d'aquestes dones, la seva evolució i la dels seus fill (tema en el que cal incidir més). Com deia una professional d'un servei específic referint-se a les denúncies i al ritme que s'imposa en la intervenció professional: "...ens hem de calmar tots una mica.. Tinc una sospita, tinc un protocol... però, costa gaire una vegada la sospita, dir-li a la Sra.: "vingui demà a veure com es troba"?.

Si a aquesta actuació li sumen una xarxa interprofessional ben connectada, el treball de cada professional pot gaudir d'un suport indispensable per afrontar la complexitat de les situacions que se li presentin.

7. Referències bibliogràfiques

ALBERTÍN, P. *Estructuras y desarrollo de la psicología científica moderna y los cambios posteriores*. En T. Cabruja (coord.). *Psicología: perspectivas deconstruccionistas. Subjetividad, psicopatología y ciberpsicología*. Barcelona: EDIUOV, 2005, p. 61-113.

AMNISTIA INTERNACIONAL. *Mujeres invisibles, abusos impunes*, [En línia] 2003.

http://www.es.amnesty.org/nomasviolencia/docs/informes_ai/02regiones/04europa/espana/mujeresinvisibles.pdf

AMNISTÍA INTERNACIONAL. *Más riesgos y menos protección. Mujeres inmigrantes en España frente a la violencia de género*, [En línia] 2007.

http://www.es.amnesty.org/nomasviolencia/docs/informes_ai/02regiones/04europa/espana/mas_riesgos_menos_proteccion.pdf

[Consulta: 27 noviembre 2007].

CABRUJA, T.; FERNÁNDEZ, C.; LLORET I. & CANTERA, L. “La violència de gènere”. *Intervenció psicosocial*, (2004), núm.13, 2, p. 141-230.

CAMPS, P. Y SCHMAL, N. *Repensant la relació entre la llei i la violència envers les dones. Anàlisi dels discursos dels operadors jurídics davant la llei integral de violència de gènere*. Barcelona: AGAUR, 2007.

CARDENAS, M.I I ALBERTÍN, P. “Les dones amb les dones podem. Una proposta de prevenció de la violència de gènere des de l'experiència, subjectivitat i relació entre dones”. Informe d'investigació. Barcelona: Institut Català de les Dones, 2004.

CASA DE LA ESPERANZA, 2007

<http://www.casadeesperanza.org/sp/mujeresinmigrantes.html>

[Consulta: 22 septiembre 2007].

CASTORIADIS, C. *A instituição imaginária da sociedade*. Rio de Janeiro: Paz e Terra, 1982, p. 142.

CGPJ , 2004.

http://www.mtas.es/mujer/mujeres/cifras/violencia/ambito_judicial.htm

[Consulta: 22 septiembre 2007].

CIRICI, R. Y SOLDEVILA, J.M. *“Construcció i autoestima en dones víctimes de violència de gènere”*. III Jornades Violència de gènere “Noves visions per a noves realitat”. Barcelona: Hospitalet, 2007.

COL.LECTIU IOE. *Mujer, inmigración y Trabajo*. Madrid: Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales, 2001.

COMAS DE ARGEMIR, M. *La violència en el ámbito familiar. Aspectos sociológicos y jurídicos*. Escuela Judicial Consejo General del Poder Judicial. Cuadernos de Derecho Judicial. Madrid, 2001.

CORSI, J. Y BONINO, L. Violencia y género: la construcción de la masculinidad como factor de riesgo. En J. Corsi y G.M. Peyrú. *Violencias sociales*. Madrid: Ariel, 2003.

CUADRA, L. La violencia en la mujer inmigrante. A M. Elósegui, M.T. Glez i C. Gaudó (eds.). *El rostro de la violencia. Más allá del dolor de las mujeres*. Barcelona: Icaria, 2002, p.131-143.

CUBELLS, J; ALBERTÍN, P; RUSIÑOL, E; HERNÁEZ, M. *Navegant entre narracions: recuperant silencis i subjectivitats. Recursos psicosocials en l'atenció a víctimes de violència de gènere en l'àmbit penal (jutjats i cos policial)*. Barcelona: Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada, 2006.
<http://www.gencat.net/dji/ceife/investiga.htm>

DEL CAÑO, L. I CASTELLÒ, N. *“El treball grupal a Laris: un model d'intervenció amb dones víctimes de violència de gènere”*. III Jornades Violència de gènere “Noves visions per a noves realitat”. Barcelona: Hospitalet, 2007.

GENCAT, 2005. Ver: <http://www.gencat.cat/icdona/estadis3.htm>
[Consulta: 22 mayo 2007].

FERREIRA, G. *Hombres violentos, mujeres maltratadas*. Buenos Aires: Ed. Sudamericana, 1992.

GARRIGA, R. *“La diversitat cultural front el concepte de violència de gènere”*.

III Jornades Violència de gènere “Noves visions per a noves realitat”. Barcelona: Hospitalet, 2007.

GIBERTI, E.; FERNÁNDEZ, A.M. *Mujer y la violencia invisible*. Buenos Aires: Sudamericana, 1989.

HORMAZABAL, H; SCHMAL, N. I CAMPS, P. *L'aplicació de la normativa sobre violència de gènere: anàlisi del procés des de l'actuació policial*. Memoria d'estudi presentada a l'Institut Català de les Dones, 2006.

IBÁÑEZ, T. *La psicología social construccionista*. Guadalajara. México, 2001.

IÑIGUEZ, L. *Análisis del discurso*. Barcelona: EDIUOC, 2005.

IZQUIERDO, M. J. "Del sexismo y la mercantilización del cuidado a su socialización: Hacia una política democrática del cuidado. Cuidar cuesta: costes y beneficios del cuidado". *Emakunde*. SARE. Donosti (2003), p. 13-14.

LARRAURI, E. "Motius per entendre per què algunes dones maltractades retiren les denúncies". *Fòrum. La revista del Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada*. Generalitat de Catalunya (2003), núm. març 2, p. 24-29.

MAFFESOLI, M. "El Imaginario Social". *Revista Anthropos: Huellas del conocimiento*. Barcelona, 2003, núm.198.

MORILLAS, D.L. *Análisis criminológico del delito de violencia doméstica*. Servicio de Publicaciones de Cádiz, 2003.

MUÑOZ, J. *Análisis cualitativo de datos textuales con Atlas/ti*. Barcelona: UAB, 2001.

NOGUEIRAS, B; Arechederra, A. I Bonino, L. *La atención sociosanitaria ante la violencia contra las mujeres*. Instituto de la Mujer. Madrid, 2002.

ÑÁÑEZ, A. "Reflexión situada sobre la construcción de un objeto de estudio: Un ejercicio de deconstrucción del Yo que investiga". Trabajo de investigación. Bellaterra, Universitat Autònoma de Barcelona, 2001.

ORIOI, C. "La influencia en las nacionalizaciones y en las autorizaciones para residir y/o trabajar de los procesos penales y matrimoniales". Curs impartit per Carme Oriol. Asesora jurídica Centre Atenció i Informació a les Dones de l'Hospitalet de Llobregat. Barcelona, 2007.

PARELLA, S. *Mujer, inmigrante y trabajadora: la triple discriminación*. Barcelona: Anthropos, 2002.

PLAZA, M. "Les mares com a clau per a la intervenció amb els seus fills i filles". III Jornades Violència de gènere "Noves visions per a noves realitat". Barcelona: Hospitalet, 2007.

PONZE, A. "Identidad, subjetividad y cambio: Análisis de un proceso de intervención psicosocial grupal, en hombres que han ejercido violencia de género en el ámbito de la pareja". Panel informe de progreso Doctorado Europeo en Psicología social. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona, 2007.

PUJAL, M. "La tarea crítica: interconexiones entre lenguaje, deseo y subjetividad". *Sociedad y Política* (2003), núm 40 (1), p.129-140.

RIBAS, N. *Una invitación a la sociología de las migraciones*. Barcelona: Ediciones Bellaterra, 2004.

RUIZ, J.I; ISPIZUA, M.A. (1989). *La decodificación de la vida cotidiana*. Bilbao: Universidad de Deusto.

MESTRE, R. "Género y migración en el Estado Español". *MUGAK* (2000), núm. 9/10.

SPIVAK, G. Los estudios subalternos: la deconstrucción de la historiografía. En N. Carbonell y M. Torras (Comp.). *Feminismos Literarios*. Madrid: Arco/libros, 1988.

STRAUSS, A. *Qualitative análisis for social scientists*. Cambridge University Press, 1987.

TAYLOR, S.J; BOGDAN,R. *Introducción a los métodos cualitativos de investigación*. Buenos Aires: Paidós, 1984.

UGT. *Mujeres inmigrantes. Factores de exclusión e inserción en una sociedad multiétnica*, 2001.

VELÁZQUEZ, S. *Violencias cotidianas. Violencias de género*. Barcelona: Paidós, 2004.

VILLAVICENCIO, P. Y SEBASTIÁN, F. *Violencia doméstica: su impacto en la Salud física y mental de las mujeres*. Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales. Instituto de la Mujer. Madrid, 1999.